

Levensverhalen uit de forensische zorg

“Ik ben niet alleen mijn delict”

Andersson Elffers Felix

Maliebaan 16
Postbus 85198
3508 AD Utrecht

+31 30 236 30 30
mail@aef.nl
www.aef.nl

Kamer van Koophandel
30096560

Datum

24-02-2020

Opdrachtgever

Ministerie van Financiën

Contact

Maxime Dekkers / m.dekkers@aef.nl

Pippa Groenenberg / p.groenenberg@aef.nl

Sophie Hoogeboom / s.hoogeboom@aef.nl

Referentie

GF30/rapport

Foto voorzijde:

Hollandse Hoogte

Inhoud

1 Voorwoord	4
Hoe is dat nu eigenlijk, patiënt zijn in de forensische zorg?	4
Wat kan ik met dit rapport?	4
2 Leven met forensische zorg	5
Het verhaal van Kees.....	6
Het verhaal van Jeffrey	11
Het verhaal van Ray.....	15
Het verhaal van Daniëlle	19
Het verhaal van Kermit	24
Het verhaal van Ko	27
3 Nawoord	31
Wat hebben we geleerd?	31
Hoe hebben we het aangepakt?	32
Dankwoord	33

1 Voorwoord

Hoe is dat nu eigenlijk, patiënt zijn in de forensische zorg?

De forensische zorg staat volop in de belangstelling. En daarmee de mensen om wie het gaat. In dit rapport geven wij de patiënten van de forensische zorg een gezicht. Wij luisterden naar de verhalen van zes patiënten. Wat hebben ze meegemaakt? Hoe ziet hun dagelijks leven er nu uit? Welke zorg ontvangen zij en welke zorg hebben zij eerder gehad? Welke problemen zijn zij tegengekomen in de forensische zorg? Wat ging er goed?

De mensen die we spraken ontvangen en ontvingen uiteenlopende vormen van forensische zorg. We spraken patiënten in de klinische zorg met verschillen in de zwaarte van beveiliging en intensiteit van zorg. Ook spraken we patiënten in de verblijfszorg of die ambulante zorg ontvangen, en een ervaringsdeskundige die nu zelf in de forensische zorg werkt. In dit rapport lees je hun levensverhaal, hoe zij bij de forensische zorg kwamen en hoe ze dat ervaren.

Beter beleid door patiënten een gezicht te geven

Deze portretten zijn onderdeel van één van de Brede Maatschappelijke Heroverwegingen (BMH's). Dit zijn Rijksbrede onderzoeken naar zestien thema's om beleid doelmatiger en doeltreffender te maken. Eén van die thema's is BMH 3: 'Zorg voor een veilige omgeving', waarbinnen de forensische zorg een belangrijk onderwerp is. Het verzamelen van verhalen van de patiënten helpt om beleidsmakers, politici en andere betrokkenen door de ogen van de patiënten te laten ervaren wat de forensische zorg nu inhoudt. En wat keuzes in beleid voor invloed kunnen hebben op de praktijk in de forensische zorg.

Het optekenen van deze verhalen draagt hopelijk bij aan het maken van weloverwogen keuzes in dit domein, die passen bij wat nodig is voor zowel patiënten als de professionals werkend in de forensische zorg. De verhalen zijn verteld aan en opgeschreven door adviseurs van adviesbureau Andersson Elffers Felix (AEF). Wij zijn een bureau voor maatschappelijke vraagstukken en zijn bekend in het justitie en veiligheidsdomein.

Wat kan ik met dit rapport?

Deze levensverhalen zijn illustraties ter aanvulling van het BMH-onderzoek. We schetsen een beeld van hoe het is om deze zorg te krijgen. Wat voor leven hebben deze mensen gehad? Wat heeft de forensische zorg hen gebracht? En wat kan de overheid volgens hen doen om de zorg nog beter te maken? Daarvan krijg je een beeld door de verhalen in dit rapport.

2 Leven met forensische zorg

De verhalen die je hieronder leest, zijn waargebeurd. Het zijn de levensverhalen van zes patiënten in de forensische zorg, die via ons graag hun eigen verhaal wilden vertellen aan de overheid. Wij hebben in hun eigen woorden hun leven in beeld gebracht. Ze kozen daarbij zelf een andere naam, zodat zij vrij over hun ervaringen kunnen praten. De patiënten komen uit heel het land, van verschillende klinieken en zorginstellingen.

<p>Kees Kees woont nu 2,5 jaar in een tbs-kliniek en zat eerder in detentie. Hij heeft een moeilijke jeugd gehad en een tijdlang gekampt met een chatverslaving. Hij leert in therapie meer over zichzelf en hoe hij met verschillende situaties moet omgaan. Nu is hij bezig met voorbereiding op verlof en het opbouwen van een sociaal netwerk.</p>	<p>Jeffrey Jeffrey woont in een appartement en krijgt ambulante zorg. Hij is verslaafd geweest aan drugs en heeft last gehad van psychoses. De zorg heeft hem erg veranderd en de begeleiding maakt een belangrijk deel uit van zijn leven. Hij zou nog wel meer begeleiding willen hebben gehad en heeft het gevoel dat hij dit nog niet kan missen.</p>	<p>Ray Ray woont in een resocialiserende woongroep. Vroeger wilde hij snel veel geld verdienen, en hij kwam op jonge leeftijd in aanraking met criminaliteit. Nu zit hij 19,5 jaar 'vast', waarvan een groot deel in tbs. Hij had veel moeite met de behandelingen en zijn tbs is vaak verlengd. Nu begint hij de vruchten van de vele therapieën te plukken. Hierna hoopt hij te gaan wonen in een RIBW en een baan te vinden.</p>
<p>Daniëlle Daniëlle werkt inmiddels als ervaringsdeskundige in een FPA. Ze werd op jonge leeftijd zwanger en raakte verder in de problemen met weinig ondersteuning vanuit haar omgeving. Zij heeft verschillende vormen van forensische zorg doorlopen: in PPC, FPA, beschermd wonen en begeleid wonen.</p>	<p>Kermit Kermit is bezig met resocialisatie en woont in een RIBW. Daarvoor heeft hij 5 jaar in een tbs-kliniek gezeten. Eerder zat hij in de gevangenis. Het ging mis met hem toen zijn vader overleed op zijn 18^e. Kermit raakte verslaafd en is steeds meer in de problemen gekomen. Tbs haalde hem uit de problemen, vindt hij.</p>	<p>Ko Voor Ko is de ambulante zorg inmiddels afgebouwd naar 'waakvlam'-contact als er iets is. Hij heeft een veelbewogen leven, en werkt nu in de transportsector. In detentie heeft hij zich goed voorbereid op een nieuwe start. Hij heeft veel gehad aan zijn behandeling in de PPC. Zijn genderfluiditeit loopt als een rode draad door zijn levensverhaal.</p>

In het nawoord lees je meer over hoe we de gesprekken hebben aangepakt (zie blz. 31).

Het verhaal van Kees

Kees woont in een tbs-kliniek. Hij zit daar nu 2,5 jaar en woont in een leefgroep. Kees is heel blij met de kliniek. Het is een veilige plek voor hem.

Een drukke agenda

Kees heeft een volle agenda. Hij werkt vaak 7 dagen in de week. De wekker gaat om half 7. Om 7 uur gaat hij naar beneden. “Ik rook een sjekkie en drink koffie”, vertelt hij. Daarna gaat hij aan het werk. Hij werkt in het washok van de kliniek. “Ik doe de was. Bijvoorbeeld van de fysio, de medische dienst en de crisisafdelingen. Daar moet veel voor gewassen worden. Ik zorg dat het wordt opgevouwen. En dan breng ik het rond. Soms krijg ik ook bestellingen. Dan zorg ik dat ze het krijgen.” Kees is blij met zijn baan. Hij werkt daar vooral alleen. “Ik vind het heerlijk. Ik zet de muziek aan. Vooral op Radio NL. Je moet het leuk maken voor jezelf.” In het weekend maakt hij ook de koffiezetapparaten schoon.

Binnen de kliniek volgt Kees onderwijs. Hij volgt een opleiding over het schrijven van een ondernemersplan. “Mijn droom is om voor mezelf te beginnen,” vertelt hij. “Ik wou ooit een winkel. Maar nu krijg ik die vergunning niet door mijn strafblad en tbs. Wel voor een foodtruck.” Daarom volgt hij ook een opleiding sociale hygiëne. “Die moet je dan hebben.” Ook volgt hij rekenen, wiskunde en maatschappijleer. “Ik hoop dat ik een beetje normen en waarden kan leren. Dat miste ik in mijn leven wel.” Als hij klaar is met deze opleidingen wil hij ook een opleiding tot ervaringsdeskundige doen. “Het is dat ik nu aan de verkeerde kant zit, maar ik zou hier wel willen werken.”

“Mijn droom is om voor mezelf te beginnen,” vertelt hij. “Ik wou ooit een winkel. Maar nu krijg ik die vergunning niet door mijn strafblad en TBS. Wel voor een foodtruck.”

Kees doet nog veel meer. Hij vertelt: “Ik doe nog handvaardigheid. Voor in mijn kamer heb ik meubels gemaakt. Een tv-meubel en een salontafel.” Hij voetbalt op woensdag en vrijdag. En soms organiseert hij 's avonds ook voetbal met patiënten. Ook speelt hij piano. “Ik zing altijd graag. Toen ik hier kwam zag ik iemand piano spelen. Ik dacht: dat wil ik ook. Dus ik heb piano leren spelen. Laatst heb ik mezelf ook begeleid hier in de kliniek voor 200 man.” Hij leert nieuwe liedjes. “Maar laatst had ik de lat te hoog gelegd. Toen wilde ik *My Way* spelen. Dat is ook wel iets van mij. Ik leg de lat vaak te hoog.”

Kees is altijd druk. “Ik ben best een bezig bijtje. Toen ik samenwoonde had ik ook drie of vier banen. Ik was meer weg dan thuis. Dan hoefde ik niet na te denken,” vertelt hij. Een keer werd hij ziek in de kliniek. “Toen had ik veel tijd. Ik ging veel nadenken. En toen schrok ik heel erg.” In de kliniek heeft hij geleerd dat hij soms niks moet doen. Dan kan hij nadenken. En dan leert hij dingen over zichzelf.

Wat hij minder fijn vindt is het wonen in een groep. Hij houdt van schoon. “Soms vind ik het moeilijk als het een troep is. Of als het fornuis vies is.” Hij heeft geleerd het los te laten. Hij gaat dan naar zijn kamer. Dan wordt hij rustig. “Je hebt je groep niet voor het uitkiezen.”

In het begin was het moeilijk

De eerste negen maanden in de kliniek vond hij heel moeilijk. “Je moet veel luisteren. En je hoort vaak ‘nee’. Daar kan ik moeilijk mee omgaan. Ik wil altijd mijn zin krijgen. Dat is een

Kees

valkuil”, vertelt hij. Hij vindt het nu nog lastig als er veel jong personeel is. “Ik vind het toch makkelijker iets aan te nemen van een ouder iemand.”

Eerst vond hij het ook moeilijk om zijn verhaal te vertellen. Zeker als er nieuw personeel kwam. “Dan moet je uitleggen waar je voor zit. En waar je goed en slecht in bent.” Hij is daarin beter geworden. “Soms kan ik het wel en soms niet makkelijk delen. Maar ik heb het wel geleerd. Je kunt het over voetbal hebben of over waar het echt over gaat.”

Therapie is heel belangrijk

Kees heeft veel verschillende vormen van therapie. “Toen ik hier kwam duurde het zes of zeven maanden voor therapie begon. Eerst moet je vertellen waarom je hier zit. Dan duurt het nog lang voordat je een plan hebt,” vertelt hij. “En dan heb je modules. Ik heb groepstherapie, EMDR, psychomotorische therapie, en een seksuoloog. Daar volg ik therapie voor vriendschap en relaties. Dat is nogal een ding voor mij. Daarnaast heb ik cognitieve gedragstherapie. Dat heb ik nog twee jaar. Daarna hoop ik ook nog. Want wat je jezelf in 40 jaar hebt aangeleerd, leer je niet zomaar weer af.”

Tijdens therapie heeft hij geleerd op een andere manier naar dingen te kijken. “Bijvoorbeeld naar intimiteit. Ik dacht dat is met je vriendin op de bank zitten. Maar het kan ook andere dingen zijn. Bijvoorbeeld intiem zijn met vrienden. Of met je collega’s. Er valt zoveel onder dat ene woord.”

Hij leert ook veel over zichzelf. Dat vindt hij best confronterend. “Je herkent patronen. Dingen die steeds weer terugkomen. Bijvoorbeeld dat je vader ook altijd iets deed. Nu weet ik dat ik een probleem heb. En wat mijn valkuilen zijn. Bijvoorbeeld dat ik de lat te hoog leg.” Ook leert hij voor zichzelf opkomen. En dat hij zich niet laat gebruiken door andere mensen. “Ik wil altijd mensen helpen. Maar soms help ik ook de verkeerde mensen.”

“Mensen worden hier geplaatst. Het is belangrijk dat ze een behandeling krijgen. Therapie heeft mij echt geholpen. Ik heb dingen geleerd die ik niet wist.”

Hij vindt het jammer dat er nu te weinig therapeuten zijn in de kliniek. Laatst moest hij een module overslaan omdat er niemand was. En er zijn wachtlijsten voor therapie. Dat vindt hij niet goed. “Mensen worden hier geplaatst. Het is belangrijk dat ze een behandeling krijgen. Therapie heeft mij echt geholpen. Ik heb dingen geleerd die ik niet wist.”

Een eenzame jeugd

Kees’ ouders gaan uit elkaar als hij één jaar is. Hij gaat bij zijn vader en oma wonen. “Mijn moeder heb ik daarna nooit meer gezien. Ik leerde lopen van mijn oma. Mijn vader was eigenlijk altijd dronken en agressief. Hij trapte mijn speelgoed kapot. Of gaf me met de riem. En mijn oma was ook al oud. Die kon er niet altijd tussenspringen. Opvoeding was er niet echt.”

Naast zijn oma en vader ziet hij geen familie. “Ik heb mijn zus niet gezien tot haar 18^e. Mijn vader had aan haar gezeten. En hij heeft ook aan mijn nichtjes gezeten,” vertelt Kees. “Ik dacht dat het normaal was. Hij vertelde er ook over.”

“In de familie was mijn vader het zwarte schaap. Hij mocht ook niet bij familie komen. Ik snapte dat toen nog niet. Ik ging hem zelfs verdedigen. Ik mocht in principe wel komen. Maar ik was nog een kind. Ik kon daar niet alleen heen.” Ook mogen er geen vriendjes of vriendinnetjes van school komen spelen. “Dan moest ik zeggen dat het niet van oma mocht.

Kees

Ik snapte toen niet waarom. Maar mijn vader zat aan kinderen. Hij had ook aan buurmeisjes gezeten.” Zijn oma wil daarom niet dat er meer kinderen over de vloer komen. “Ik kon ook nooit mijn verjaardag vieren vroeger. Als kind was ik altijd alleen.” Er is niemand die hem helpt in die periode. “Misschien was het beter geweest om naar een pleeggezin te gaan.” Maar dat bespreken ze niet. “Mijn oma durfde er nooit iets van te zeggen of ergens melding te maken. Dus bleef de mishandeling doorgaan. En het misbruik.” Zijn oma overlijdt als hij dertien is.

Het verandert als hij ouder wordt. “Toen heb ik mijn vader één keer teruggeslagen”, vertelt hij. “En toen waren de rollen omgedraaid. Ik kon tegen hem zeggen hoe laat hij thuis moest zijn. Op dat moment voelde het goed. Ik kon doen en laten wat ik wilde. Maar eigenlijk is het natuurlijk niet goed. Ik had structuur nodig.” Hij hangt in die tijd steeds meer op straat rond. “Daar waren mensen die spullen nodig hadden. Patat, sigaretten, wc-papier. Ik ging voor ze naar de winkel. Dat verdiende heel goed.”

Tot zijn veertiende gaat hij naar school. Dan wordt zijn vader ziek. Kees moet het huishouden doen, koken, medicijnen geven. Eén keer komt de inspectie langs, maar er gebeurt niks. Hij gaat aan het werk. “Ik werkte twee dagen per week. En vanuit werk kon ik naar de detailhandel-school”, vertelt hij. Maar dan overlijdt zijn vader, en hij maakt zijn opleiding niet af. “Alle opleidingen en papieren heb ik later gehaald in de gevangenis. En in de kliniek. Dus ik heb het aardig ingehaald.” Op school spreekt hij niet over wat er thuis gebeurt. Hij kan een vrolijk masker ophouden. “Ik deelde niets van thuis.”

Kees is zeventien als zijn vader overlijdt. “En ik wilde niks te maken hebben met jeugdzorg. Dus toen ging ik zwerven. Op straat. Gewoon in een trein slapen bijvoorbeeld. En dan krijg je natuurlijk ook boetes. En daar zit je dan ook voor. En toen kwam ik een man tegen. En ik kon bij hem thuis slapen. Dan hoefde ik alleen maar voor zijn kinderen te zorgen. En klusjes te doen. Maar dat was ook weer de verkeerde persoon helpen.”

Relatieproblemen en een chatverslaving

Later heeft Kees een relatie van tien jaar. Ook krijgt hij twee kinderen. Een zoon en een dochter. Na zeven jaar komt hij erachter dat zijn vriendin vreemd is gegaan. Dat vindt hij heel erg. Het gaat slechter met hun relatie en ze praten nog weinig met elkaar. “Toen zocht ik contact op het internet. Ik was eenzaam,” vertelt hij. “Contact via internet is makkelijk. En veilig. Je weet niet wie aan de andere kant zit. En je kan je als iedereen voordoen.”

“Ik dacht: oudere mensen met een baan hebben weinig tijd. Die willen niet met mij praten. En toen ging ik vooral met jongeren chatten. Die chatten altijd. En die reageren snel. Dan kreeg ik veel aandacht”, legt hij uit. “En ik moet eerlijk zijn. Ik vind mensen van 13 of 14 tot 26 ook leuk en aantrekkelijk.” Drie jaar later gaat zijn relatie uit. Hij gaat op zichzelf wonen. “Toen had ik helemaal alle tijd. Ik ging heel veel chatten. Het was echt een verslaving. Ik was achttien uur per dag aan het chatten. En daar kwam op gegeven moment ook een afspraak uit. En dat ging mis.” Hij wordt opgepakt en komt voor de rechter.

“Ik voetbalde soms in de gevangenis. Maar dan vertelde ik waarvoor ik zat. Toen wilden ze niet meer met me praten. Dan werd ik uitgescholden. Toen heb ik geleerd mijn verhaal niet meer te delen.”

Gevangenis

Na de rechter komt hij in de gevangenis. Daar heeft hij al therapie. Het is moeilijk om zijn verhaal met mensen te delen. “Ik voetbalde soms in de gevangenis. Maar dan vertelde ik waarvoor ik zat.

Toen wilden ze niet meer met me praten. Dan werd ik uitgescholden. Toen heb ik geleerd mijn verhaal niet meer te delen.”

Tijdens de laatste zeven maanden in de gevangenis zit Kees in de pré-passanten afdeling. Daar zou hij worden voorbereid op tbs. “Maar dat was slecht geregeld. Ze laten je aan je lot over,” vindt hij. “Er is alleen werk. Geen therapie. Dat vonden ze niet belangrijk. Ik raakte ook mijn mentor kwijt. En ze gooiden van alles door elkaar. Mensen die iemand hadden vermoord. Mensen die zaten voor verkrachting. Dan heb je veel te veel ruzie. En vechtpartijen.”

Hij wordt aangemeld bij een andere tbs-kliniek. “Maar ik had op internet gezocht. En ik wist dat ik naar een andere kliniek wilde. Toen heb ik een brief gestuurd naar Den Haag. En de advocaat had ook een brief geschreven. En de directeur.” Uiteindelijk mag Kees naar de kliniek waar hij graag naartoe wil.

“Toen heb ik een schriftje gemaakt met daarin ‘dit is Kees’”, vertelt hij. “Dat had ik uit mezelf gedaan. Ik schreef alles op. Wie ik ben. Medicatie. Wat ik eet en wat ik niet eet. Dat ik structuur nodig heb. Toen hebben ze me ook op een rustige afdeling geplaatst. Er zitten ook wel mensen met psychoses enzo. Maar op andere afdelingen waren meer haantjes. Net als in de gevangenis.”

In de kliniek zijn bijna nooit problemen. Er is geen geweld. Het voelt veilig. Heel soms zijn er drugs binnen. Dat vindt hij niet goed. Het kan gevaarlijk zijn. Hij denkt dat een drugshond zou helpen. “Of een herder uit het asiel. Dan worden mensen al bang. Het gaat om het idee en de schrikreactie.”

Volgende stappen

“Het is de bedoeling dat we over een halfjaar gaan praten over de volgende stap.” Hij krijgt dan een eigen woonplek binnen de kliniek. “Dan mag ik zo lang als het nodig is oefenen. En dan naar een plek buiten de kliniek met begeleiding. Dan heb je nog wel therapie.” Ze gaan dan kijken hoe het gaat. “Ik moet nog contact houden met de groepsleiding. Ik moet mijn problemen niet alleen oplossen. Dat is ook een valkuil van mij.”

“Vorig jaar hadden we ook al mijn verlof aangevraagd. Maar toen heb ik iets verkeerd gedaan”, vertelt hij. “Dat had ook te maken met dat ik iemand wilde helpen. Maar de verkeerde persoon. En ik wilde diegene niet kwijt. En het werd ook steeds dreigender.” Toen is zijn verlofaanvraag weer ingetrokken. “Maar misschien heeft het zo moeten zijn. In die tijd daarna heb ik wel veel geleerd. En misschien is het wel beter dat het niet buiten is misgegaan.

“Ik wil straks minimaal één persoon met wie ik dingen kan delen. Die niet wegloupt. Die weet van mijn delict.”

Een sociaal netwerk opbouwen

Kees krijgt nu bezoek van een vrijwilliger. Hij was er zelfs met kerstavond. “Dat was heel speciaal voor mij. Dat iemand écht voor mij komt.” Ook op zijn volgende woonplek komt de vrijwilliger langs. En als hij vrij komt ook. Dan kan Kees hem bellen met vragen. Of om af te spreken. Kees heeft verder niemand om te zien als hij vrij is. “Ik wil straks minimaal één persoon met wie ik dingen kan delen. Die niet wegloupt. Die weet van mijn delict.”

Hij heeft gehoord dat hij via de organisatie COSA een netwerk van mensen kan krijgen. Dat zijn vrijwilligers en begeleiders, die nauw contact houden met bijvoorbeeld reclassering en de wijkagent. Ze zorgen dat hij niet eenzaam is. En dat hij geen fouten maakt. Dat geeft extra bescherming. “Dan heb je vijf mensen. En met hen kan je allemaal iets anders gaan doen”,

Kees

vertelt hij. “Ik wil voorlopig nog begeleiding. Ik wil écht niet terugvallen.” Kees wil straks ook vrijwilliger worden bij de daklozenopvang. Hij wil nog steeds mensen helpen. Maar wel de juiste mensen.

Sinds een half jaar schrijft Kees met zijn dochter. Hij stuurt dan een kaart of een brief. Zijn begeleider helpt hem daarbij. Zij kijkt of hij geen dingen belooft die hij niet kan waarmaken. “Dit is echt mijn laatste kans. Dat zegt de kinderrechter ook.” Vroeger had hij geen tijd voor zijn kinderen. Hij was te veel aan het chatten. Daar heeft hij spijt van. Nu wil hij het beter doen. “Dan ga ik liever hier binnen wat langer oefenen. Dan ga ik buiten niet de fout in.”

“Ik ben niet alleen mijn delict. Ik heb wel iets slechts gedaan. Maar ik ben geen slecht mens.”

Hij is blij dat hij een tweede kans krijgt. Maar soms is hij ook verdrietig. “Ik heb weleens gedacht dat het beter was geweest als ik niet geboren was. Dan had ik die dingen niet gedaan. En dan had ik dat allemaal niet meegemaakt. Als ik het liedje hoor ‘Papa ik lijk steeds meer op jou’ dan word ik heel boos. Dan denk ik: jij had hier moeten zitten. En nu zit ik hier.” Hij hoopt dat hij het in de toekomst beter kan doen. “Ik ben niet alleen mijn delict. Ik heb wel iets slechts gedaan. Maar ik ben geen slecht mens.”

Het verhaal van Jeffrey

Jeffrey staat ons met een warm welkom voor zijn appartement op te wachten. “De deur moet op de knip, want hij kan niet meer dicht door het arrestatieteam”, vertelt hij als we de deur achter ons dicht doen. Zijn appartement is schoon en opgeruimd. Hij heeft weinig kleur in zijn huis. De inrichting is zwart en grijs. “De mensen kleuren de ruimte, zo zie ik het”, legt hij uit.

Het gaat goed met Jeffrey. Hij voelt zich weer goed. “Mijn leven gaat in ups en downs. Ik ben nogal een bijzonder geval. Ik heb veel meegemaakt”, vertelt hij. “Nu gaat het weer de goede kant op”.

Boefje

Jeffrey groeit op bij zijn ouders. Als hij tien jaar is, komt daar ook nog een broertje bij. Hij is veel buiten, met vrienden en vriendinnen. “Ik was vrij. Alles kon, niets moest. Ik was wel een beetje een boefje. Overdag wisten mijn ouders niet wat ik aan het doen was. Maar als ik om vijf uur thuis moest zijn, was ik wel om vijf uur thuis.”

Jeffrey klinkt geïrriteerd als hij over zijn ouders praat. “Mijn ouders spreek ik niet meer gelukkig. Ik heb van hen geen opvoeding gehad.” Als hij 17 is gaat hij bij zijn opa en oma wonen. Hij gaat werken. In die periode krijgt hij zijn dochter en trouwt hij. Maar daarna verandert alles: “Ik ging scheiden. Met advocaten en alles erbij. Vanaf toen heb ik veel meegemaakt.”

Aan de drugs

Met de scheiding net achter de rug, begint Jeffrey steeds meer drugs te gebruiken. “Het begon met één keertje coke. Toen werd het wekelijks en toen dagelijks.” Hij verandert door de drugs. Hij is zichzelf niet meer. “Ik lulde wartaal, leugens en bedroog. Ik leefde in een wereld die nergens op gebaseerd was.” De drugs maken veel kapot. Hij komt in een depressie terecht. Hij wordt snel boos en kan zijn agressie niet goed in bedwang houden. “Ik heb toen een akkefietje met m’n moeder gehad. Ik heb haar klappen gegeven en haar bij haar strot gepakt.” Door de drugs raakt hij de realiteit kwijt. Hij rent op een avond in een psychose met twee messen over straat. Ook bedreigt hij onder invloed van drugs en alcohol zijn huidige vriendin met een pistool.

“Ik heb de instanties ook echt nodig, anders ga ik weer naar de klote.”

In die tijd krijgt Jeffrey ambulante forensische zorg opgelegd door de rechter. Eerst vrijwillig, dan gedwongen en nu weer vrijwillig. Hij is erg blij met de behandeling. “Ik heb het ook echt nodig, want anders ga ik weer naar de klote.” Zijn begeleiders leren hem minder negatief te denken. “Ik sloopte hier de ramen eruit. Dat kwam dan door de negatieve gedachten. En mijn impulsieve gedrag”. Jeffrey kan soms agressief worden als mensen naar hem schreeuwen. Of als het

hem allemaal te veel wordt en hij de situatie niet meer kan overzien. “Vroeger kon ik snel schakelen, maar nu niet meer. Dat komt door de drugs”. Zijn begeleiders zitten erbovenop. Jeffrey benadrukt dat hij dat nodig heeft: “Ik moet 100.000 keer gewaarschuwd worden voor het kwartje valt. Er is bepaalde problematiek die ik anders ervaar dan een nobel of nuchter iemand.”

De knop gaat om

Gedwongen behandeling vindt Jeffrey minder fijn. “Ik moest toen elke week komen, maar dat deed ik dan niet. Het voelde als een verplichting, dat werkte bij mij niet. Mijn moeder deed dat ook altijd, die zei dan ‘ik bepaal hier de wet, niet jij’. Dwingen helpt vaak niet. Je moet het

Jeffrey

mensen zelf laten inzien. Dingen doen die bij jou passen, daar pluk je op lange termijn de vruchten van.”

Jeffrey is vorig jaar gestopt met drugs. “Ineens ging het knopje om”. Andere instanties waren ook klaar met hem. “Als ik zo door was gegaan, hadden ze hun handen van mij afgetrokken. Dat hebben ze me later verteld”. Hij zag dat hij met zijn problemen aan de slag moest waar hij verdoving voor bleef zoeken. Nu is hij helemaal clean. Daar is hij blij mee. “Nu heb ik mijn bekkie weer terug”.

Hij vond het in het begin wel moeilijk. Zijn behandelaren hebben hem veel geleerd. “Ze leerden me dat de zin in drugs maar een paar minuten duurt. Dus dat ik dan moest volhouden.” Ook konden ze hem van de drugs afpraten als hij toch weer heel veel zin had. Hij heeft veel aan hen gehad. “Een nobel iemand zou naar vrienden gaan, maar ik had mijn behandelaren.”

Vertrouwen

De instanties bepalen niet zijn leven, maar ze maken er wel een groot deel van uit. Hij kan bij hen alles kwijt. Jeffrey kreeg laatst te horen dat hij klaar was bij de reclassering. Dat was voor hem geen goed nieuws. “Je krijgt een band met zo iemand. Het voelt vertrouwd. Iets wat je van je ouders nooit hebt gehad of gekend. Mensen zijn ook anders naar mij gaan kijken. Ze zagen wel dat ik wilde veranderen, maar dat het niet altijd lukte. Ze hielden mij altijd een hand boven m’n hoofd”.

Jeffrey wilde nog een jaar extra een toezichthouder hebben. Maar dat mocht niet. “Als zo’n instantie weggaat die meer betekent dan je ouders, dan doet dat pijn. We zijn vier jaar met elkaar omgegaan. Altijd contact over hoe het met me ging. Hij kent ook mijn drugsverleden. Dat valt nu weg”. Inmiddels heeft Jeffrey geen toezichthouder meer. “Ik heb er wel een paar biertjes op gedronken kan ik je vertellen. En dat waren geen lichte”, vertelt hij over het moment nadat hij afscheid had genomen van zijn toezichthouder. En dat staat hij opeens op om een brief te zoeken in de keuken. “Ik heb nog een brief gekregen van mijn toezichthouder. Daar kreeg ik wel tranen van in mijn ogen”, vertelt hij ontroerd. “Kinderen vallen terug op hun ouders, ik val terug op de instanties.”

“Als zo’n instantie weggaat die meer betekent dan je ouders, dan doet dat pijn.”

Hernieuwd contact

Zijn band met zijn familie gaat op en neer. Toen hij klein was had Jeffrey goed contact met zijn opa, oma, oom en tante. 1,5 jaar geleden was er ruzie ontstaan. “Toen hoefde het even niet”, vertelt Jeffrey. Maar laatst heeft hij toch de moed weer opgepakt en contact met hen opgenomen. “Pak je problemen beet”, dat leren mijn begeleiders mij. En dat heeft hij dus ook gedaan. Hij heeft nu weer contact met zijn opa en oma.

Zijn begeleiders hebben hem ook geholpen in het contact met zijn broertje. “Ik moest hem vroeger niet. Hij trok alle aandacht”. Zijn begeleiders hebben Jeffrey geleerd om positiever te gaan nadenken. Ook over de relatie met zijn broer. “Een paar jaar terug heb ik de strijdbijl begraven. Ik dacht, we hebben elkaar nodig. Door mijn begeleiders ben ik dat gaan inzien”. Jeffrey heeft een vriendin. Hij kent haar al elf jaar. Ze hebben nu drie jaar een relatie. Samen hebben ze twee kinderen. Ook met zijn vriendin gaat het met pieken en dalen. “Met haar had ik negen maanden geen contact gehad. Ze wilde me opeens niet meer zien en de kinderen wilde ze ook bij me weghalen. Maar nu zie ik haar weer”. Daar is Jeffrey blij om. Ook dat hij

Jeffrey

zijn kinderen weer ziet vindt Jeffrey fijn. “Ik ben een vader die vecht voor z’n kinderen. En niet voor de drugs.”

Eenzaam

Jeffrey voelt zich eenzaam. Veel vrienden van vroeger spreekt hij niet meer. Dat zijn de vrienden met wie hij drugs deed. “Als je stopt met de drugs, dan word je een ander mens.” Hij heeft nog een paar vriendinnen met wie hij af en toe belt. Soms voert hij ook hele gesprekken met zichzelf. “De instanties zijn eigenlijk de enige mensen die ik spreek”. Jeffrey weet niet zo goed wat hij daarvan vindt. “Wat ik wel weet, is dat als ik naar vrienden toe zou gaan met al mijn problemen, dan denk ik dat zij denken ‘daar komt hij weer’. Bij de instanties kan ik het tenminste van mij afpraten.”

Maar ondanks dat hij de instanties heeft, is de eenzaamheid bij Jeffrey groot. “Eenzaamheid is sowieso een groot probleem in deze stad”, vertelt Jeffrey. “Er worden wel uurtjes georganiseerd voor mensen die eenzaam zijn. Daar geef ik kookcursus. En als het teveel wordt, loop ik weg. Dat heb ik afgesproken.”

De weg naar vrijwilligerswerk

Samen met zijn behandelaren is hij nu aan het kijken of hij vrijwilligerswerk kan doen. Dat is voor hem een opstapje om uiteindelijk ook weer te kunnen gaan werken. Maar eerst moet hij een dagritme krijgen. “Werken kan ik nu echt nog niet”.

Jeffrey wilde graag iets in de ouderenzorg doen. “Ik help nu ook wel eens bij de burens, bijvoorbeeld met Wmo en CAK, dat vind ik leuk”. Maar voor vrijwilligerswerk in de ouderenzorg heb je een VOG nodig. Die kreeg hij niet. “De politie steekt zijn handen in het vuur dat ik wel met die oudjes om kan gaan. Maar toch kreeg ik geen VOG”. Jeffrey gaat binnenkort kijken of hij bij moestuinen in de buurt vrijwilligerswerk kan doen. “Ik weet nog niet of ik dat leuk vind. Ik laat het op mij afkomen. Wat mijn ogen zien, maken mijn handen.”

Het zijn wel veel instanties

Jeffrey heeft op dit moment te maken met dertien overheidsinstanties. “Ik heb ze nodig, maar het zijn er wel veel”, vertelt hij. “De afspraken met alle instanties voelen voor mij als een werkdag”. En wat nou echt iets is wat kan worden verbeterd? “Sommige roepen maar wat!”, zegt Jeffrey met stemverheffing. “Versta jij je beroep wel, denk ik dan. Er zijn veel mensen die dat niet begrijpen. En die komen hier dan over de vloer. Dan komt hier iemand voor twintig minuten en gaat hij weer weg. Maar ik heb er dan echt niks aan gehad. De goeien bellen mij wel op. Ook al ben je meer een dossier, het is toch op de man af: hoe zij mij kunnen helpen.”

“Ik heb ze nodig, maar het zijn er wel veel. De afspraken met instanties vullen een hele werkdag.”

En wat Jeffrey betreft kunnen de instanties wel beter: “Achterlijk zoveel instanties als er zijn. En iedereen loopt langs elkaar heen. Dan bel ik bijvoorbeeld 10 minuten met een woningbouwvereniging. En als ik daarna nog een keer bel, zeggen ze weer heel iets anders. Dat heb ik zoveel meegemaakt.”

Ondanks dat, kan Jeffrey ook nog niet zonder ze. “Ik weet niet hoe het is als die weg zouden vallen. Ik wil daar nog niet naar kijken. De wil is er wel, maar ik kan het nog niet.”

Jeffrey

De toekomst

Waar Jeffrey over een jaar staat, weet hij niet. “Wel weet ik dat ik over een jaar de instanties nog steeds nodig heb. Het kan namelijk ineens omslaan. Door alcohol, maar ook door het effect van alle dingen die ik heb meegemaakt. Bijvoorbeeld mijn negatieve gedachten.” Voor nu is zijn doel om van de alcohol af te komen. “De meeste drugsverslaafden gaan naar alcohol toe, want je zoekt verdoving. En een biertje kost maar 50 cent”. Jeffrey heeft gevraagd of zijn begeleiders hem daarbij kunnen helpen. “Ik wil er echt vanaf”, vertelt hij.

Ook al is er nog een lange weg te gaan, het gaat nu in ieder geval al veel beter met hem. “Ik ben nu een totaal ander iemand. Ik heb geleerd een luisterend oor te zijn en om er te zijn voor een ander. Het is niet makkelijk, want je komt jezelf wel tegen.” Maar hij is blij dat het weer beter gaat. “Ik doe er weer toe”.

Het verhaal van Ray

“Wat ik nu doe?” We zitten in een kantoor van een werkplaats van een tbs-kliniek. Ray is met de bus hiernaartoe gekomen vanochtend. Zijn fiets is al voor de tweede keer gestolen. “Ik ga werken in het donker en kom weer terug als het weer donker is. Vier keer in de week. Bij een horeca groothandel. Ik werk als stagiair. Ik zie mijn collega’s meer dan mijn afdelingsgenoten. Acht uur per dag. Na het werk ga ik douchen, t.v. kijken, slapen. Mijn afdelingsgenoten maak ik weinig mee.”

Ray woont in een woongroep die aan het resocialiseren is. Hij heeft een eigen kamer in een prefab gebouw, met een douche en een toilet. Er zijn zes kamers. Hiervoor woonde hij in een afdeling waarin je ‘alles samen doet’. Dat is nu anders. “Je bent weer aan het leren dat je dingen zelfstandig doet. Om je klaar te stomen voor de volgende stap”. Na een korte pauze voegt Ray nog toe: “Het is best wel gek dat ik iets dat ik al die tijd ervoor heb gedaan, opnieuw moet leren. Weer boodschappen doen en budgetteren. De hospitalisatie sluipt erin.”

“Het is best wel gek dat ik iets dat ik al die tijd ervoor heb gedaan, opnieuw moet leren. Weer boodschappen doen en budgetteren. De hospitalisatie sluipt erin.”

Hij zit dan ook al lange tijd ‘binnen’: 19,5 jaar. Een groot deel daarvan heeft hij in tbs doorgebracht. Daar zat hij in de crisisafdeling en de opnameafdeling. Dat is de afdeling waar je binnenkomt. Ray vertelt dat hij de sfeer daar als best negatief ervaarde. “Ik vond dat best moeilijk. Ging met de sfeer mee. Er was ook veel geweld.” In die eerste tijd in de tbs-kliniek pleegde hij meerdere nieuwe geweldsdelicten, onder andere op medewerkers. Daardoor werd zijn tbs steeds verlengd. “Dat had niet hoeven.”

Ik ben goed opgevoed

Ray komt uit een goed milieu. Zijn moeder verkocht antiek, zijn vader had een hoge functie. Tot zijn veertiende gaat hij gewoon naar school. Hij vertelt dat hij een warme jeugd had. “Op zondag naar de kerk. Met z’n allen op vakantie.” Maar hij hield van mooie dingen. Zijn moeder wil hem leren te werken voor je geld. Vanaf zijn 14^e gaat hij drugs verkopen. “Toen ik voelde dat ze de kraan dichtdraaide, werd ik creatief”.

“Ik viel op meiden die vielen op de snelle jongens. Ik dacht: deze meiden kijken niet naar mij. Wat moet ik doen? Ik had alleen maar vrienden die ook dealden. Ik zat ook in de klas met een jongen die later een hoge functie bij de overheid heeft gekregen. Toen ik m’n eerste auto kocht, zag ik hem bij de bushalte wachten ’s ochtends. Ik noemde hem een sukkel. In *the long run* is het een ander spel.”

Hij is op dat moment nog volkomen overtuigd dat hij het prima aanpakt zo. Hij zit in die periode op de mavo, terwijl hij ook havo had gekund. Hij doet van alles om geld te verdienen. In het begin kan hij zich nog inhouden, maar dat gaat niet lang goed. Hij gaat niet over naar 4 mavo. “Ik zei tegen mijn ouders: Ik ga niet naar school. Ik verdien meer geld dan jullie.”

Al snel liep het mis

“Op een gegeven moment heeft justitie je door.” Hij raakt betrokken bij een paar schietincidenten. Als 16-jarige komt hij in de gevangenis tussen oudere mannen te zitten, die overvallen hadden gepleegd. Door zijn contact met overvallers komt ook hij “in overvalmodus”. Als hij vrij komt begint hij ook overvallen te plegen, terwijl hij drugs verkoopt.

Ray

Hij heeft ‘beginnersgeluk’ en slaat een grote slag. “Toen ging ik op zoek naar die high. Maar die kreeg ik niet weer”. Hij gaat verder: “Ik was op geld uit. Ik was hebberig. Ik wou steeds meer. Dat was mijn grootste probleem. Ik ben nu rustiger. Maar ik ben een soort van ekster. Ik hou van glimmende dingen.” Hij beschrijft dat hij niet in een gangstercultuur leeft in die periode. Hij is rustig, rijdt graag rond met z’n vriendin. Als geld schaars wordt, gaat hij op jacht met vrienden. Daarna gaat iedereen weer z’n eigen weg.

Op een gegeven moment slaat een jongen Ray’s vriendin in elkaar. Zijn vriendin wil daarna ergens anders gaan wonen. “Ik ging m’n kleren halen om te vertrekken en toen stond hij daar. Toen was er wapentrekkerij en werd er geschoten. En hij overleed.” Hij zit daarvoor zes jaar in de gevangenis en is dan 21 jaar.

Daarvoor flirt hij al een tijdje met verandering. Maar het is nog niet voldoende. Hij merkt dat mensen hem niet meer herkennen in zijn doen en laten. Hij was vroeger een heel lieve jongen, te omschrijven als een zacht, zorgzaam type. Maar in die periode is hij nog niet zo ver dat hij echt kan veranderen. Bijná lukt het hem wel. De liefde behoedt hem een tijdje voor een leven als crimineel. “Ik had een meid leren kennen van de reclassering. Toen heb ik actief afscheid genomen van de criminaliteit.” Maar dan maakt zij een kind met een andere man, terwijl ze zegt dat het van Ray is. Het leert hem: “Deze mensen die in de bovenlaag zitten, zijn nog erger dan wij.”

In de gevangenis maakt hij vrienden om weer mee te gaan dealen. Daar begint hij weer mee als hij na zes jaar vrij komt. “Dat ging bijzonder goed”. Hij besluit om ‘netjes’ te gaan dealen. “Maar dat kan niet. Je bent drugsdealer of niet. Er is geen middenweg.”

En toen liep het helemaal fout

In die tijd heeft Ray een vriendin, die hem op een dag verrast. Ze komt met een man naar zijn huis. De man zegt tegen hem dat het meisje niet langer de vriendin van Ray is. Ray wordt kwaad: “Wie ben jij om mij te komen zeggen dat je mijn vriendin inpikt?”

“Ik nam het besluit hem weg te jagen en haar naar boven te sleuren. Het is veel meer dan een verkrachting. In mijn hoofd en gedachten dacht ik dat ik dat kon maken. Ze verzette zich niet. Ze was mijn vriendin.”

“Mijn hele issue is dat ik aan haar mimiek had moeten zien dat ze niet *in the mood* was daarvoor. Door de hele issue met die man die daar aan de deur was. Ik wil het niet bagatelliseren. Het is het laagste wat ik heb kunnen zinken in mijn leven. Maar mijn delict heeft niets te maken met libido. Dat maakt het niet goed, maar het is wel anders.”

Ray belandde in de TBS

“In tbs willen ze meer van je dan in de bajes. Je krijgt een titel. En behandeling.” Het duurt lang voordat Ray de vruchten leert plukken van de tbs. Als hij binnenkomt moet hij luisteren, maar dat vindt hij moeilijk. Hij wil de teugels niet weggeven. Die mindset moet hij veranderen, maar dat gaat niet zonder slag of stoot. Hij vindt het moeilijk als ze hem aanspreken op dingen. “Dan had ik zoiets van ‘Wie ben je, man?’ Dan kom je in mijn straatje.” Hij wordt een paar keer afgevoerd met de speciale eenheid.

“In tbs willen ze meer van je dan in de bajes. Je krijgt een titel. En behandeling.”

Ray

Het is even stil. Dan zegt hij: “Raar dat ik nu in de maatschappij rondloop. Maar ik ben nu wel trots op mezelf.”

Tijdens de tbs zit hij zeker drie keer in isolatie op de separeerafdeling. Met wisselende periodes is dat in totaal zo'n 2,5 jaar. Dat is een zware tijd. Maar hij is niet makkelijk te veranderen en wil niet meewerken aan de behandeling. Hij pleegt in die tijd meerdere keren een geweldsdelict, waarbij hij onder andere een medewerker slaat. Na deze delicten volgt telkens weer separatie. Het is een harde les om te leren zijn trots en ego aan de kant te zetten.

“Ik wou ook gewoon m'n kinderen zien. Ik was supergefrustreerd. Doordat dingen niet liepen hoe ik wou. Ik ging gewoon áf. Ik ging steevast in de aanval. Ik moest leren emotioneel stabiel te worden. Nu ben ik bijna een robot geworden. Dat is niet altijd goed. “

“Ik moest tbs gaan zien als hulp, een kans, in plaats van als aanval.”

In het begin van de tbs zit Ray erg in de weerstand. Het valt hem zwaar om de weerstand te laten gaan. “Ik moest tbs gaan zien als hulp, een kans, in plaats van als aanval.” Van één medewerkster heeft hij meer dan vijf jaar therapie. “In het begin hebben we wel discussies gehad.

Zij bleef altijd professioneel en rustig. Ze had mij ook kunnen opgeven.” Hij krijgt een band met haar. Die is heel waardevol voor hem. Nu vindt hij dat alles in de tbs goed is gegaan. Wel vindt hij dat de organisatie soms erg stroperig verloopt. De uitstroom bijvoorbeeld verloopt best wel langzaam, net zoals de aanvraag van de verloven. Dat hoeft volgens hem niet zo lang te duren. “Dat duurt bizar lang.”

Ray begon de vruchten van de tbs te plukken

In de laatste jaren van de tbs begint Ray alle mogelijke zaken aan te pakken. Hij heeft veel therapieën. Daarin moet hij vaak praten over wat er is gebeurd. Maar therapieën zijn er nooit teveel. “Ik heb breed naar mijn leven gekeken. Naar mijn criminaliteit. Ik moest blijkbaar een ernstige delict plegen om me te realiseren hoe fout ik bezig was. Om me wakker te schrikken. Om te willen en kunnen veranderen.” Wat Ray het meest geholpen heeft zijn de delictanalyse en terugvalpreventie. De therapie heeft hem erg geholpen om ‘het hoe van het veranderen’ in beeld te krijgen.

“Ik vind nu dat ik een beetje deug. Daar hebben de therapieën wel bij geholpen. Ze moesten me helpen herinneren aan wat mijn moeder me altijd heeft geleerd.... Deze lessen wist je al. Maar, ik was ze vergeten.”

Hij kreeg de kans om te gaan werken

Hij heeft eerst 3,5 jaar in de keuken van de kliniek gewerkt. Na een jaar kreeg hij een surpriseparty omdat hij had laten vallen dat hij nog nooit ergens een jaar had gewerkt. Hij mocht proeven aan collegialiteit. Hij heeft ook in de werkplaats gewerkt waar we nu met hem praten. “Als kantinebeheerder. Ze zagen wel dat ik daar goed in was.” Hij heeft ook achter de bar gewerkt. Hij werkte daar 's avonds. In de bar wordt koffie en frisdrank geschonken aan andere patiënten en medewerkers tijdens activiteiten. Vandaaruit hebben ze hem geplaatst bij de horecagroothandel. Dat is ook waar hij nu nog steeds werkt.

Ray is blij met zijn werk. “Ik krijg een tweede kans. Leren terwijl ik werk. Het loon zou wel beter kunnen. Dat is minimaal. Je doet het als tussenstop naar een betaalde baan.” Het werk geeft meer voldoening dan de criminaliteit. “Nu ben ik trots als ik opsta en naar m'n werk ga. Als ik nu spullen koop, ga ik daar anders mee om.”

Ray

Lonkt de criminaliteit niet weer? “Het gaat een tijdje goed als je in de criminaliteit gaat, maar niet lang. Ik wil niet meer terug. Ik kan op deze leeftijd niet meer zitten. Ik heb iets te bewijzen. Aan mijn kinderen. En aan iedereen.”

“Het gaat een tijdje goed als je in de criminaliteit gaat, maar niet lang. Ik wil niet meer terug. Ik kan op deze leeftijd niet meer zitten. Ik heb iets te bewijzen. Aan mijn kinderen. En aan iedereen.”

Wanneer hij dit zegt, geeft hij aan dat het hem wel wat doet. Nu hij stilstaat, beseft hij dat zijn familie gelijk heeft gekregen. Vroeger keek hij niet naar hen om, zag hij ze niet staan. Nu wil hij hen laten zien dat hij wel een fout heeft gemaakt, maar hij meer is dan dat. Hij gaat niet terug naar de criminaliteit. Wat hem daarbij kan helpen? “Structuur is belangrijk. Positief bezig zijn.”

Niets wat me op het recht pad had gebracht.

Er zijn meerdere momenten in zijn leven geweest dat Ray een andere afslag had kunnen nemen. Ook een paar keer dat hij het heeft geprobeerd. In zijn jeugd heeft hij nog een keer geprobeerd weer te gaan werken, maar het verdiende voor hem niet genoeg. Hij heeft het echt geprobeerd voor zijn moeder, voor neefjes, nichtjes, maar het liep fout. “Ik ben een jongen geweest die elke dag om 11 uur opstaat. Rondrijden, dealen, chillen. Niks doen en geld verdienen. Dat was mijn ding eigenlijk.” Voor Ray is het duidelijk: “Criminaliteit was een keuze.”

En nu verder?

Ray wil nog steeds die mooie auto, maar nu gaat hij wel onderaan de ladder beginnen bij een bedrijf. Hij mag nu gaan beginnen met solliciteren. Daarover is hij wel realistisch. Zijn achtergrond maakt het moeilijker om aan een baan te komen. Zijn begeleider heeft hem in contact gebracht met bedrijven die ervaring hebben met mensen in de tbs. Hij kijkt ernaar uit: werken en dan leuke dingen doen in het weekend.

Nu zit hij nog in het resocialisatietraject. Hierna volgt als het goed loopt begeleid wonen in een Regionale Instelling voor Beschermd Wonen (RIBW). Hij zegt het eerst voorzichtig. Dan stelliger: “Laat het me positiever zeggen: ik ga gewoon! Ik ga eindelijk naar een huis of appartement van een RIBW.”

Het verhaal van Daniëlle

“Ik heb nu eigenlijk een mooi leven”, vertelt Daniëlle. Ze werkt 32 uur per week in een forensisch psychiatrische afdeling (FPA) als ervaringsdeskundige. “Ik werk op de groep. Uit eigen ervaring weet ik hoe het is en wat er nodig is: dat structuur helpt. Daarnaast geef ik nog workshops en presentaties.” Eerder werkte Daniëlle in een instelling voor beschermd wonen. “Daar heb ik het altijd naar mijn zin gehad. Maar de forensische zorg trok me. En het kwam eigenlijk op mijn pad.”

Een geïsoleerde jeugd

Daniëlle komt uit een vrij zwaar christelijk gezin. Ze is de oudste van vier kinderen. Ze wonen op het platteland. “Eigenlijk wist ik niet eens dat er iets als een stad bestond. Mijn ouders hebben een eigen zaak. Ze werken in de boomgaarden.”

Daniëlle gaat naar de middelbare school in een grotere plaats. “Mijn schooltijd was prima. Maar ik voelde me wel vaak anders,” vertelt ze. “Ik ben heel erg geïsoleerd opgevoed. Ik kwam van een reformatorische basisschool en toen ik naar de middelbare school ging, was het heel anders. Ik mocht vroeger nooit een broek aan. Op de middelbare school had ik een soort broek-rok. Dat vonden ze op school gek. Ze zeiden: ‘wat heb jij nou aan?’ Ik voelde dat ik in de pas moest lopen. Soms zei ik ook dat ik van een andere basisschool kwam.” Ze heeft het gevoel dat ze achterloopt bij de andere kinderen. “Wij hadden geen tv thuis en ik kende de tv-programma’s niet. Ik had geen idee wat erbuiten gebeurde. De andere kinderen waren daarin veel verder.”

Daniëlle wordt seksueel misbruikt als ze 13 jaar is door iemand buiten de familie. Het duurt heel lang voor ze het durft te vertellen. “Toen ik 15 was heb ik het thuis verteld. Maar ik werd niet serieus genomen. ‘Dan zal je het vast uitgelokt hebben’, zeiden ze.” Op school durft ze daarna ook niet te vertellen over het misbruik. “Als ik het thuis niet kan vertellen. Hoe dan ergens anders?”

Dan wordt ze verliefd op iemand die haar wel aandacht geeft. “Op mijn 16^e kwam ik iemand tegen. Hij was 12 jaar ouder. Ik dacht: dit is het.” Maar dan wordt ze zwanger. “Ik was 17. Dat was een schande. Ik moest wel trouwen. Ik deed een opleiding, maar daar moest ik mee stoppen” vertelt ze. “Toen kreeg ik mijn oudste... Ik was steeds alleen thuis. Het voelde heel eenzaam.” Haar ex-man is verslaafd aan alcohol en drugs. “Ik dacht dat ik hem wel kon veranderen. Eerst ging dat ook nog. We gingen naar verslavingshulp.” Als Daniëlle 19 is, wordt haar tweede kindje geboren. “Toen dacht ik nog: dan ben ik maar een jonge moeder. Dat is niet erg.”

Jonge moeder zonder steun

Daniëlle zit niet lekker in haar vel. Er volgt een moeilijke tijd, waarin het eigenlijk van kwaad tot erger gaat en ze uiteindelijk een delict pleegt dat haar met de forensische zorg in aanraking brengt.

Ze werkt niet en zit de hele dag thuis. Daar zorgt ze alleen voor de kinderen. “Ik stopte mijn kop in het zand. Eigenlijk had ik toen aan de bel moeten trekken. Maar ik wist niet waar en hoe. Ik leefde geïsoleerd.” In haar omgeving is ook niemand die naar haar omkijkt. Twee jaar later wordt haar derde kind geboren. “Mensen vroegen toen nog wel hoe het met me ging. Maar ik probeerde te doen alsof ik een normaal leven had. Maar dat was niet zo. Er was huiselijk geweld vanuit mijn ex-man. Ook naar de kinderen.”

“Ik stopte mijn kop in het zand. Eigenlijk had ik toen aan de bel moeten trekken. Maar ik wist niet waar en hoe. Ik leefde geïsoleerd.”

Daniëlle

Ze blijft met haar kinderen in het dorp wonen, maar krijgt geen steun van haar ouders. En ook geen andere hulp. “Ik ben zelf ook erg zorgmijddend. Dus het was wel moeilijk”, vertelt ze.

“Tijdens mijn zwangerschap ben ik wel één keer naar een maatschappelijk werker geweest. Die zei: ‘nou jij bent wel erg jong.’ Toen voelde ik me helemaal niet prettig. Dat deed de deur dicht voor mij. En verder kwam er niemand naar me toe.

“Tijdens mijn zwangerschap ben ik wel één keer naar een maatschappelijk werker geweest. Die zei: ‘nou jij bent wel erg jong.’ Toen voelde ik me helemaal niet prettig. Dat deed de deur dicht voor mij.”

Ook niet later in jeugdzorg. Dat vond ik wel gek. Ze keken alleen naar de kinderen. Maar je ziet dat de ouders ook geen hulp hebben. Ze keken toen nog niet naar het geheel. Dat maak ik nog steeds weleens mee bij cliënten.”

Een scheiding volgde

“Mijn huwelijk ging uit elkaar. Mijn kinderen waren toen zes, vier en twee. Zelf was ik ook nog jong”, vertelt ze. “Ik zorgde in mijn eentje voor de kinderen. Dat was ook zwaar. Ik liep de hele tijd op mijn tenen. Ik wilde dat alles goed

was. Als er een verkleedpartij was, moest mijn kind er perfect uitzien.” Ze leeft dan van een uitkering. Pas later gaat ze werken. “Ik wilde graag werken. Ik wilde afleiding. Maar het was ook een vlucht.” Ze krijgt een nieuwe relatie. “Maar ik val op de verkeerde mannen. Hij was kwetsbaar.”

Met haar tweede man krijgt ze nog een dochter. In die tijd gaat het steeds slechter met haar tweede zoon. “Op school zeiden ze dat hij gedragsgestoord was. Dat doet een moeder veel.” Thuis herkent ze dat beeld niet. “Ik had geen last van hem. Maar hij werd wel depressief. En het bleek dat hij dyslexie had. En tegen het hoogbegaafde aan zat. En op school was er geen aandacht voor. Hij werd steeds depressiever. Toen hij negen jaar was, zei hij: ‘als dit het is, wil ik dood’.”

Het ging steeds slechter

Daniëlle zelf wordt ook depressief. Als het niet meer gaat, schakelt ze jeugdhulp in. “Ik deed het uit liefde voor de kinderen. Ik moest rust. De kinderen zouden zes weken naar familie gaan. Ik vond dat heel erg. Het afscheid was heel zwaar.” Daniëlle vertelt dat het de slechtste keuze uit haar leven is. “Ik had dat nooit moeten doen. Het was vrijwillig. Maar ik kreeg mijn kinderen niet meer terug,” vertelt ze. “Ze zijn bij mijn familie geplaatst. Maar daar had ik geen goede band mee. Ik had mijn zoon op het speciaal onderwijs geplaatst. Dat vond mijn familie een schande. Ze zeiden dat ik niet voor mijn kinderen kon zorgen. Ik werkte een heel jaar lang elke keer mee aan onderzoek. Om mijn kinderen terug te krijgen. Maar er werd niet naar me geluisterd. Na een jaar stopte ik er maar mee.”

Het gaat slechter met Daniëlle. En ook met haar relatie. Er ontstaan geldproblemen. Ze hebben veel schulden. “Toen heb ik brand gesticht in mijn eigen schuur. Ik hoopte op geld om de problemen op te lossen. Maar dat was fout.” Ze krijgt 16 maanden gevangenisstraf en verplicht begeleid wonen. “Ik vond het heel zwaar gestraft. Ik vond het heel erg.”

In detentie was het zwaar

Daniëlle zit uiteindelijk vier maanden in detentie. Ze zit daar in een PPC. “Ik werd suïcidaal,” vertelt ze. “Toen ik opgesloten was, kwam ik steeds meer in de weerstand. Ik had het gevoel dat ik niet meer meetelde. Dat ik er niet meer toe deed. Je wordt ook bij de achternaam genoemd. Ik voelde me niet veilig. Ik was vaak alleen en zat daar met allemaal vrouwen. Vrouwen spreken dingen niet uit. Het wordt je heel moeilijk gemaakt. Zeker als je zwak bent. Als niemand het ziet, trekken ze zo aan je haar. Als ik daar was gebleven, was het veel moeilijker geworden.” Ze vindt dat ze toen te weinig behandeling heeft gekregen. “In de PPC

Daniëlle

zag ik één keer per week een psycholoog. De psychiater heb ik die hele tijd maar één keer gesproken.”

Na een tijdje wordt ze overgeplaatst naar een Forensisch Psychiatrische Afdeling (FPA). “Dat was veel beter. Het heeft me heel veel opgeleverd.” In de FPA krijgt ze meer behandeling en therapie. En ze zit meer op haar plek. “In de FPA zat ik met tien mannen. Dat gaf veel lucht. Die zijn veel relaxter.”

Het waard zijn voor mijn kinderen

In de gevangenis ziet ze haar kinderen maar één keer. “Met een ouder-kind dag. Ik vond het vreselijk dat ze daar moesten komen. Ik voelde me niet goed. Het afscheid was heel erg. Achteraf denk ik dat ik dat beter niet had kunnen doen. Voor mezelf dan. Ik had zoveel verdriet. Ik wilde ze dat niet laten zien. Maar misschien dat het voor mijn kinderen wel goed was.” Op een andere manier contact hebben, had ze beter gevonden. “Ik vond het wel fijn om mijn kinderen te zien. Maar liever op een andere manier. Ze moesten door poortjes. Er waren de hele tijd medewerkers. We waren geen moment echt samen.” In de FPA ziet Daniëlle haar kinderen ook één keer. “Dat was wel veel relaxter. Veel beter. We hebben spelletjes gespeeld.”

Haar kinderen zijn erg belangrijk voor haar geweest. Ze had het heel zwaar in de FPA. “In het begin dacht ik nog: dit wordt niets. Maar in de FPA heb ik een hele mooie brief van mijn dochter gekregen. ‘Je bent meer waard’, schreef ze. Toen wilde ik er meer van maken. Voor mijn kinderen. Dat ze kunnen zien: hoe moeilijk het leven ook is geweest, het kan altijd nog goedkomen.”

Lang wachten

Ze zit acht maanden in de FPA. “Ik heb het daar goed gehad. Maar aan het einde was ik er wel klaar mee. Toen moest ik nog wel drie maanden wachten. Want er waren lange wachtlijsten voor beschermd wonen.” Toch krijgt ze door haar justitietitel best snel een woonplek. “Als je met Wmo gaat, dan is het heel moeilijk. Maar nu betaalt justitie. Dan gaat het sneller. Anders had ik langer in de FPA moeten blijven. Of bij familie. Maar dat was echt heel moeilijk geweest.”

De eerste negen maanden heeft ze 24/7 begeleiding. In beschermd wonen duurt het wel lang voordat ze behandeling krijgt. “Dat kwam door lange wachtlijsten. Ik moest vijf weken wachten op het eerste telefoontje”, vertelt ze. “En ik was heel zorgmijndend. Je bouwt veel weerstand op. Het moet vloeiend gaan, maar dat gaat het niet. Het is makkelijker als je van de ene zorg in de andere gaat. Dan heb je minder weerstand.” Ook had ze graag van tevoren meer willen weten over waar ze aan toe was. “Ik had veel weerstand tegen beschermd wonen. Ik had geen idee wat het was. Achteraf denk ik: waarom? Het was een supertijd. Had toen iemand me maar laten zien hoe het was. Dat iemand met me meeging om te kijken toen ik meer vrijheden kreeg. Die onduidelijkheid maakte het lastig.”

“Ik had veel weerstand tegen beschermd wonen. Ik had geen idee wat het was. Achteraf denk ik: waarom? Het was een supertijd. Had toen iemand me maar laten zien hoe het was.”

Opbouwen van een nieuw netwerk

Op haar nieuwe woonplek werkt ze aan het opbouwen van contacten. Af en toe heeft ze contact met medebewoners. “Maar ik heb nooit veel behoefte gehad aan mensen,” vertelt ze. “Als ze weggingen, ging ik nog één keer koffie drinken. Maar daarna niet meer.” Ze vindt dat er te weinig ingezet wordt op het eigen netwerk van patiënten. “Daar werd niet naar gekeken. Ook door jeugdzorg niet. Ik denk dat de band tussen ouders en kinderen heel belangrijk is.

Daniëlle

Maar daar is zo weinig aandacht voor.” Zelf had ze weinig netwerk. Maar ook daar hadden haar begeleiders weinig zicht op. “Mijn ex-man en ik waren ook uit elkaar. We hadden geen contact meer. En zeker ook niet met mijn familie.” Nu hamert ze op het inzetten van het eigen netwerk. “Of op het opbouwen ervan. Met een maatje of het buurthuis. Anders ben je buiten, en dan...” Zelf had Daniëlle begeleid wonen opgelegd gekregen. “Daar ben ik de rechter wel heel dankbaar voor. Maar wat als je dat niet krijgt. Dan ben je alleen.”

Bij haar woonplek begint ze met vrijwilligerswerk. Ze heeft een echte klik met haar manager. “Zij heeft me in mijn kracht gezet. Ik durfde eerst niet naar buiten. Maar zij pakte me bij de hand en nam me mee. En gaf me het gevoel dat je er mag zijn.” Samen vragen ze een uitkering aan voor Daniëlle. En ze helpt ook vrijwilligerswerk bij een nachtopvang voor daklozen te vinden. “Dat vond ik heel bijzonder werk. Heel mooi. Mensen het gevoel geven dat ze welkom zijn. Dat ze er mogen zijn.”

Aan het werk

Dan komt er een vacature bij de beschermd wonen instelling. Meerdere mensen sporen haar aan om te solliciteren. Dat doet ze. Ze heeft dan nog geen eigen woning. Zo was ze opeens tegelijkertijd cliënt en werknemer. “Dat was wel lastig. Sommige collega’s zagen me als cliënt”, vertelt ze. “Dan was er bijvoorbeeld intervisie. En dan zeiden ze: ‘als zij er is, ga ik het niet doen’. Dat deed wel wat met me. Maar ik dacht wel: ik ga niet weg voor jou. Ik wil iets van mijn leven maken.”

Na één jaar in beschermd wonen, gaat ze wonen met minder begeleiding. Daarna gaat ze zelfstandig wonen. “Dat vond ik in het begin wel zwaar. Ik had altijd een gezin gehad. Nu moest ik voor mezelf koken, alleen. Een keer kwam iemand langs. Die zei: ‘jij hebt alles voor elkaar in dit huisje. Je bent vast dankbaar’. Maar ik dacht: ‘ik zit hier in m’n eentje. Hoezo dankbaar?’” Haar werk heeft haar daarin wel geholpen. Er was een hecht team. Ook buiten werk konden ze bij elkaar terecht. En inmiddels heeft ze geen behoefte meer aan hulp.

“Soms zeggen begeleiders: ‘deze patiënt wil niets’. Maar daar geloof ik niet in. Soms weet de patiënt niet wat ie wil. Dan hebben ze zelf geen idee. Ze zitten al zo lang in de shit. Dan heb je ook geen idee.”

Een beeld van hoe het wél moet

Later doet Daniëlle een opleiding maatschappelijk werk en ervaringsdeskundigheid. Dat duurt twee jaar. “Het studeren viel wel heel erg tegen. Ik moest de hele dag zitten en luisteren. En vooral al die reflecties vond ik moeilijk. Dat is heel persoonlijk over jezelf. Want je moet op een deskundige manier je ervaring kunnen inzetten. Dat betekent eerst luisteren naar de patiënt. Niet zomaar meteen je eigen verhaal vertellen. Daar

had ik ook geen behoefte aan gehad. Dat je ook nog de shit van de ervaringsdeskundige over je heen krijgt. En je kan ook niet altijd tips geven.”

Vanuit haar ervaringen heeft Daniëlle veel ideeën over hoe het beter kan. “Ik geloof heel erg in werken vanuit een herstelvisie. Dat je werkt vanuit wat de patiënt wil. Soms zeggen begeleiders: ‘deze patiënt wil niets’. Maar daar geloof ik niet in. Soms weet de patiënt niet wat ie wil. Dan hebben ze zelf geen idee. Ze zitten al zo lang in de shit. Dan heb je ook geen idee.”

Ze pleit voor meer behandeling van patiënten. “Er zijn vaak geen medewerkers voor. Of geen geld. Dat is echt heel triest. Ik had bijvoorbeeld nog Liberman, een vaardigheidstraining om me weer zelf te redden in het dagelijks leven. Dat heeft me heel erg geholpen. Maar ik zie nu dat patiënten dat weinig krijgen. Ik vind eigen regie wel belangrijk. Maar ze zitten er niet voor niets. Ze hebben behandeling nodig.”

Daniëlle

Ook vindt Daniëlle dat er te weinig écht naar de patiënten wordt geluisterd. “Soms schrijven de psychiater en psycholoog een bepaalde behandeling voor. Maar de patiënt wil een andere. Je weet dan niet waarom dat dan niet mag.” Ook had ze een keer een gesprek met een patiënt. “Die patiënt zei: ‘ik heb het gevoel dat jullie op me neerkijken.’ Dat vind ik heel erg. We moeten meer luisteren.” Zelf gaat ze bijvoorbeeld nooit tegenover een patiënt zitten. Ze zit altijd naast iemand. “Dat voelt echt anders.”

Het verhaal van Kermit

“Eerst drink ik koffie en rook een sjekkie. En dan ga ik aan de slag.” Kermit werkt bij een speciale werkplaats voor patiënten van de tbs kliniek. Daar maakt hij de achterkant van schilderijen voor een kunstenaar. Hij vindt dit leuk werk. “Dat komt ook door de kunstenaar. De kunstenaarswereld bevalt me wel. En het houdt me van de straat.” Hij is erg trots op zijn werk. Soms geeft hij een eigen tintje aan de achterkant van een schilderij. Hij werkt 4,5 dag per week.

Kermit begint elke dag om 10 over half 9. Hoe laat hij wakker wordt ligt ook aan zijn vogel. Die maakt soms vroeg lawaai. Als hij terugkomt van zijn werk gaat hij douchen. Dan eet hij en kijkt hij het nieuws. “En rond elf uur ‘s avonds ga ik plat.” Hij doet dat allemaal zelf. “Als je alles zelfstandig kan, moet je dat ook doen. Maar dat is nog niet voor iedereen zo die hier woont.”

Kermit heeft 5 jaar in een tbs-kliniek gezeten. Nu is hij bezig met resocialisatie. Hij woont in een eigen kamer in een RIBW. Daar woont hij met een groep. “Je kan met de groep koken. Maar het hoeft niet als je niet wil. Ik heb ook een eigen keuken.” In de resocialisatie leert hij steeds meer zelf te doen. Hij zou wel meer willen leren over nieuwe technologie. “Bijvoorbeeld over smartphones. En dat ze je waarschuwen voor privacy. Ik mocht op gegeven moment Facebook erop. Toen had ik opeens de hele kliniek uitgenodigd. Ook de begeleiders. Toen zeiden ze: wat doe jij nou? Ik wist niet hoe dat werkte. Daar mogen ze wel meer training voor geven.”

“Ik mocht op gegeven moment Facebook erop. Toen had ik opeens de hele kliniek uitgenodigd. Ook de begeleiders. Toen zeiden ze: wat doe jij nou? Ik wist niet hoe dat werkte. Daar mogen ze wel meer training voor geven.”

In de kliniek heeft hij ook opleidingen gevolgd. “Ik heb mijn houtdiploma’s gehaald. Dat zijn certificaten.” Naast het maken van schilderijen, werkt hij ook voor de kliniek. Zo helpt hij bijvoorbeeld op open dagen. “Ik voel me professor tbs doctorandus. Ik heb nu ook een nieuw schnabbeltje. Ik ga voorlichting geven op een ROC”, vertelt hij. Daarmee wil hij anderen behoeden voor fouten. “Al is het maar één iemand.”

Een goede jeugd

Kermit’ moeder is Jehova’s getuige. Zijn vader niet. Kermit vertelt dat zijn jeugd goed was. Hij doet weleens kwajongensstreken. Belletje lellen bijvoorbeeld. Maar verder niets ergs. School is wel lastig voor hem. “Daar botste het. Ik was soms anders. We vierden bijvoorbeeld geen kerst thuis”, vertelt hij. “En soms hadden anderen op school nieuwe *Nikies*. Maar dat kon ik niet betalen. En dan moet je gaan werken. Dan is het makkelijk om de verkeerde dingen te gaan doen.” Hij gaat zich wel aanpassen op school. “Je kent het wel. Dat is Popie Jopie gedrag. Roken. En ook groene stikkies. Zo gaat dat.”

School maakt hij niet af. “De bovenbouw heb ik niet gehaald. Toen ben ik naar een LOM-school gegaan. Daar ben ik ook blijven zitten. Ik weet ook niet hoe dat kan. Toen zag ik het niet meer zitten. Ik dacht: school is niets voor mij.” Hij heeft dan nog wel een ander idee. “Ik wilde boswachter worden. Dat leek me wel wat. Ik ging naar die school. Maar na een jaar ben ik daar ook afgegaan. Ik ben toen nog in de metaal gegaan. Maar toen ging ik veel roken.”

Vanaf zijn achttiende ging het mis

In die periode overlijdt zijn vader. Dan beginnen de problemen. Zijn vader was altijd de harde hand thuis, vertelt hij. Het gaat bergafwaarts sinds zijn overlijden. “De Dik Trom streken

Kermit

gingen over in criminaliteit. Ik had de verkeerde vrienden. Drugs was nummer één. Ik was verslaafd.” Hij wordt ook een aantal keer opgepakt. “Toen begonnen de eerste gevangenisstrafjes. Voor berovingen, kwajongensstreken. Dat was nog kort. Een half jaar, een jaar, twee jaar. Of nou ja. Eigenlijk is het altijd te lang.”

“Het was overduidelijk dat het de verkeerde kant opging. Mensen konden dat zien. Ik werd ook vaak door de politie meegenomen. En de politie heeft vaak gezegd: pas op. Maar die konden me niet helpen. Dat komt denk ik ook omdat er te weinig personeel is bij de politie.” Het was misschien anders gegaan als hij wel hulp had gehad op dat moment. “Er waren misschien wel mensen die iets hadden kunnen doen. Maar dat is nooit gebeurd. Je had toen ook niet van die etiketten. Van je hebt dit en dan krijg je medicatie. En het ging ook zo in die omgeving. Je hing de vuile was niet buiten.”

Op zoek naar verandering

Op een gegeven moment denkt hij: ik moet geholpen worden. Hij wil er vanaf. Hij meldt zich vrijwillig bij een kliniek. Maar daar wordt hij te veel aan zijn lot over gelaten. “Ik kon ze gewoon bespelen daar met mijn woorden. Ik wist het zo te brengen: ik doe geen harddrugs, maar dan blijf ik wel blowen en drinken. Ik dacht dat mag hier nooit. Maar dat mocht dus gewoon. Het was te veel vrijheid en niet echt gecontroleerd. De behandeling was te laks.” Dat loopt uit de hand. “Ik deed het steeds meer. Toen was ik weer op hetzelfde punt als eerst.” Uiteindelijk mag hij niet meer blijven in de kliniek. “Ze zeiden dat ze me niets meer bij konden brengen. Maar ik deed nog steeds hetzelfde. En ik wist niet wat mijn problemen waren. En daarna was er niks. Geen begeleiding. Ik moest me nergens verantwoorden.”

Hij raakt dakloos. “Ik ging als een *rolling stone* door het hele land. Ik ging van de gevangenis, naar familie, naar anderen. Maar ik wou ook niet terug naar mijn moeder. Ik had haar te veel ellende aangedaan.” Zo raakt hij steeds meer in de problemen. “Ik kon nergens terecht voor hulp. En ik moest geld en drugs hebben. Dat heeft me uiteindelijk de das omgedaan. Maar ook juist geholpen.” Hij wordt opgepakt en veroordeeld tot vier jaar cel en tbs. “Dat heeft me wel uit de goot geholpen. Ik vond het erg. Maar eigenlijk was ik ook opgelucht dat ik hulp zou krijgen.”

De gevangenis en tbs

In de gevangenis vindt hij het moeilijk. Er is weinig voorbereiding voor tbs. Hij moet zich staande houden in de hiërarchie. “Het is echt een kat en muisspel. In de gevangenis had ik me tot aan de tanden toe bewapend. Je bouwt een verweermodus op. Dat zit je echt dwars als je dan naar de tbs gaat.” Volgens hem is dat te voorkomen. “In de tbs-kliniek gaat het niet om bestraffen. Het gaat om hulp. Het zou helpen als je dat vanuit de gevangenis al meer mee zou krijgen. Dan kom je iets positiever binnen.” Een gevangenis met alleen tbs’ers lijkt hem een goed idee. En betere voorbereiding in de gevangenis.

“In de kliniek gaat het niet om bestraffen. Het gaat om hulp. Het zou helpen als je dat vanuit de gevangenis al meer mee zou krijgen. Dan kom je iets positiever binnen.”

Ook het eerste jaar in de tbs-kliniek vond hij zwaar. “Ik moest mezelf nog vinden. Ik moest leren praten”, vertelt hij. Veranderen lukt nog niet meteen. “Ik heb in het eerste jaar nog een paar keer een stikkie gerookt.” Toch is het echt anders dan de vorige keer in de kliniek. “In de tbs-kliniek is alles helder. Je weet wat wel en niet kan. Je weet alleen niet hoe lang het duurt. Maar het is wel een tweede kans. Als je het niet verpest.”

Kermit

Hij krijgt veel verschillende soorten therapie in de kliniek. “Ik was ook opgegeven voor pastorale counseling. Ik weet niet waarom. Daar is de knop omgedraaid. Die heeft me bijgebracht: praten. Alles wat je opkropt, blijft zitten. Dus eerlijk zijn en niet opkroppen is de sleutel. Toen ging het in sneltreinvaart.” Hij merkt dat praten helpt. “Ik ben een open boek geworden”, vertelt hij. Dat heeft hem ook veel nieuwe inzichten gegeven. “De therapieën hebben veel geholpen. Alsof je in de spiegel kijkt en denkt: nu is het klaar.” Hij vindt het wel moeilijk om zijn verhaal met jongere stafleden te delen. “Ik ben al in de dertig. Moet ik nu mijn verhaal aan die jonge mensen gaan vertellen? Ik spreek liever met oudere mensen.”

Een ander beeld van tbs

Tbs heeft hem erg geholpen. “Ik zie mezelf als een oude vieze diesel die is opgeknapt naar nieuwe hybride auto. Het is 180 graden omgedraaid.” Hij vindt ook dat het beeld van tbs nu niet goed is. “De welwillenden moet je niet laten lijden onder de slechtwillenden. En die komen in het nieuws. In de krant staat dan met zulke letters: ‘Tbs’er rijdt zichzelf dood.’ Maar waarom staan er nooit de goede voorbeelden?” Dat merkt hij ook met open dagen. Dan ziet hij mensen bang en terughoudend binnenkomen, maar ze gaan met een ander beeld weg.

“De welwillenden moet je niet laten lijden onder de slechtwillenden. En die komen in het nieuws. In de krant staat dan met zulke letters: ‘Tbs’er rijdt zichzelf dood.’ Maar waarom staan er nooit de goede voorbeelden?”

Hij hoopt dat het beeld verandert. En dat hij dan makkelijker een baan kan vinden. “Als ik nu ga solliciteren is het moeilijk. Als ik vertel dat ik tbs heb, zeggen 9 van de 10 bedrijven: we bellen nog wel. En dan bellen ze niet meer terug.” Dat moet anders. “Ze moeten weten dat je goed behandeld bent. En dat alles gecontroleerd wordt. Ik leef met een soort Big Brother.”

Binnenkort moet Kermit zelf ook een betaalde baan zoeken. Dat vindt hij goed, maar ook jammer. “Soms baal ik ervan. Ik vind het maken van schilderijen leuk.” Ze gaan binnenkort proefverlof aanvragen. “Tbs heeft me omgevormd tot wie ik ben. Ik ben er sterker en geleerder uitgekomen. En nu moet ik me eigen bewijzen. Laten zien dat ik het kan. Ik heb nu ook het gevoel dat ik mijn vader trots moet maken.”

Het verhaal van Ko

Ko woont als jongste van de flat in een seniorenwoning, waarvoor hij sneller dan verwacht op plaats één in de wachtlijst kwam te staan. Het gaat goed met hem. 's Morgens rijdt hij om een uur of zes in alle vroegte naar zijn werk. Hij werkt bijna fulltime bij een transportbedrijf. Daarnaast studeert hij theologie. Ook kookt hij soms in het weekend nog in een klooster. Dat is een bijzondere plek voor hem. Toen hij uit detentie kwam, gaven ze hem daar de kans weer aan het werk te gaan. Binnenkort gaat hij daar met pijn in zijn hart stoppen. "Ik heb sinds een paar maanden een vriendin, dat kost ook tijd", vertelt hij.

"Ik ben zo vrij geweest er een taartje bij te halen." Hij gaat er goed voor zitten. "Ik zei al: heb je even. Mijn behandelaar zei dat ik eigenlijk een boek zou moeten schrijven over mijn leven."

Veelbewogen leven

Ko vertelt zijn levensverhaal gestructureerd van begin tot eind en weet alle jaartallen en vaak ook maanden erbij te vermelden. Zijn zoektocht naar zijn genderidentiteit is een rode draad in zijn verhaal.

Hij herinnert zich dat hij zich als kind al anders voelt. Hij speelt veel met poppen. Ook verkleedt hij zich, maar dat mag niet van zijn moeder. "En omdat ik dik was als kind, stond ik sowieso buiten de groep. Ik zat slecht in mijn vel, ik vond het helemaal niks." Pas als hij gaat stijdansen, kan hij zijn draai vinden. "Ik kon daar m'n ei kwijt."

Pas later ontdekt hij televisiekijkend het bestaan van transgenders. Hij beseft dat hij veel van zijn gevoelens herkent in hun verhaal. Omdat hij niemand in zijn directe omgeving heeft wie hier meer over kan vertellen, zoekt hij contact met prostituees die openlijk uitkomen voor hun veranderde gender.

Hij heeft aan zijn eerste vrouw nooit over zijn genderzoektocht verteld. Hij ontmoet haar al vroeg in zijn leven. Hij werkt dan in verschillende banen en besluit om een eerder gestopte studie weer op te pakken. Maar hun relatie strandt in een scheiding, als hij ontdekt dat ze een andere man heeft. In die periode ontmoet hij ook zijn tweede vrouw. "Ik reed taxi om mijn opleiding te kunnen betalen. Ik had haar al eens gezien, naast een man die eruit zag alsof hij veel status had. Toen ze bij mij in de taxi stapte, heb ik mijn best voor haar gedaan. Ik zorgde ervoor dat haar tweede ritje ook naar mij toe ging. Toen gingen we een keer wat drinken." Het klikt goed. Met haar voelt hij wel de connectie om uit te leggen hoe hij zich voelt. Ze kunnen goed met elkaar praten. Ze is ervoor hem als zijn vader plotseling overlijdt. Ze verlopen zich snel en trouwen.

Gigantische feesten

Nadat Ko afstudeert gaat het snel. Hij kan goed geld verdienen in een eigen onderneming. Ko en zijn vrouw wonen in een mooi appartement en halen alles uit het leven. Ze zijn lid van de carnavalsvereniging. "Het was altijd feest. Er werd veel gedronken." Het feesten eist zijn tol. De eigen onderneming van Ko gaat failliet. Dat leidt ertoe dat Ko zwart gaat werken.

"Het was altijd feest. Er werd veel gedronken."

De feesten worden steeds groter. "Het was een gigantische tijd. Ik bulkte van het geld. Weekendjes naar het buitenland en niet minder dan € 800 betalen voor een nacht. Vliegen met een privéjet." Zijn vrouw ontwikkelt een drankprobleem. Ko ziet het gebeuren maar weet

Ko

niet hoe hij haar kan helpen. “Op een gegeven moment had ik het opgegeven. Het helpt niet om de hele tijd politieagent te spelen. Dus je gaat erin mee. Ik organiseerde van alles voor haar om haar te laten zien: ik hou nog van je.”

Zijn vrouw overlijdt uiteindelijk een paar jaar later. “Na vier jaar vechten was het op. Toen heb ik eigenlijk mezelf met haar begraven. Zij was de enige die wist hoe ik me voelde.” Al tijdens de alcoholverslaving van zijn vrouw zoekt Ko troost bij een prostituee, met wie hij meer opbouwt dan seksuele contacten. “Met haar kon ik de zorgen delen die ik had. Zij zorgde uiteindelijk ook voor mijn vrouw. Maar bij haar had ik het gevoel dat ik de man moest zijn. Dat ik sterk moest zijn. Ik had een aantal dingen meegemaakt en ik wilde niet langer kwetsbaar zijn. Ik vond het belangrijk om iemand te zijn. Vandaar dat ik ook de gekste dingen ging doen.”

Steeds verder weg

Na de dood van zijn tweede vrouw pakt hij met moeite zijn leven weer op. Hij start een nieuwe onderneming. Concurrenten maken het hem niet makkelijk. Ze vinden dat hij cliënten afpakt. Af en toe bezoekt hij stiekem een transseksuele prostituee. “Die snapte wat ik voelde. Het is toch een stukje identiteit wat je eigenlijk wegstopt.” Hij raakt in een depressie en wordt suïcidaal. Om zijn gevoel te overstemmen, pakt hij steeds grotere dingen aan. Hij organiseert feesten met dure flessen drank en verbouwt zijn huis steeds mooier en groter. “Het is net als met drugs, je moet steeds meer nemen anders werkt het niet meer.” Zijn werk leidt eronder. Hij wordt nalatig. “Eén foutje kan nog wel, maar op een gegeven moment kan het niet meer.”

De relatie met zijn derde vrouw strandt. Ze haalt het huis leeg. Ook licht ze de pers in over de fouten die hij maakt in zijn werk. Dat leidt tot een rechtszaak. In die tijd doet hij zijn meerdere suïcidale pogingen die hij ternauwernood overleeft. “Ik weet nog dat het zwart werd en ik dacht: eindelijk rust.” Eenmaal uit het ziekenhuis wordt hij berecht. Hij komt in de gevangenis terecht en wordt behandeld in een PPC.

Begrijpen wie je bent

In de PPC komt hij voor het eerst in aanraking met het concept genderfluiditeit. Hij begint meer te begrijpen wie hij is. Maar in de PPC wordt dat door een deel van de behandelaars niet erkend. “Dan moest ik formulieren invullen waarbij anders gescoord werd voor mannen en vrouwen. Als ik dan zei dat ik me niet het een of het ander voelde, kreeg ik te horen ‘dat doet niet terzake’, of ‘dat genderprobleem gaat wel over als u uit detentie komt’.” Veel medewerkers geloofden hem niet.

“Als een gedetineerde aan zichzelf wil werken, maak het dan mogelijk. Je wil toch dat we er weer beter uit komen?”

Ko voelt zich in de PPC alsof hij zich moest bewijzen. Dat maakt hem opstandig. Hij dringt aan op een gespecialiseerde behandeling voor meervoudige genderproblematiek. “Dat moest maar wachten tot ik buiten was.” Met behulp van de gendervereniging Nederland wordt uiteindelijk passende zorg gevonden.

Maar hij moet erg lang wachten voor hij toestemming krijgt en de behandelaars naar hem toe mogen komen in de gevangenis. Dat doet Ko veel. “Er wordt gezegd dat het uitzonderingen zijn, maar ik ben echt niet de enige. Als een gedetineerde aan zichzelf wil werken, maak het dan mogelijk. Je wil toch dat we er beter uitkomen?”

Als onderdeel van de behandeling ‘delictanalyse’ in de gevangenis wordt Ko gevraagd zijn levensloop op te schrijven. Hierdoor lukt het Ko voor het eerst om te vertellen over een ingrijpend trauma. In zijn jongere jaren ging hij bij het leger. Onderdeel daarvan was een

Ko

ontgroening. Omdat hij al eerder een ontgroening had meegemaakt tijdens zijn studie, was hij minder dan anderen onder de indruk van deze ontgroening. “Ik werd er niet warm of koud van. Toen werd ik twee dagen apart genomen. En op de derde dag ben ik seksueel misbruikt.” Hij meldt het misbruik, maar hij wordt niet geloofd. Hij stapte uit het leger en wordt afgekeurd. Hij heeft daarna aan niemand verteld wat er gebeurd was. Pas in detentie kan hij het trauma beginnen te verwerken.

Gevangen maar gelukkig

Door de behandeling die hij krijgt als hij in detentie zit, begint Ko de dingen die hij heeft meegemaakt een plek te geven. Wat hij leert over genderfluiditeit maakt hem gelukkiger dan hij in jaren geweest is. Hij voelt zich vrijer dan ooit, ook al zit hij in de gevangenis “Het enige wat ik niet had, was de deur uit kunnen. Een PIW’er [medewerker in de gevangenis, red.] vroeg een keer: ‘Besef je je nog dat je gevangen zit?’. Maar ik voelde me niet meer gevangen. Een leven lang gevangen zitten in je lichaam en jezelf niet begrijpen. Die gevangenis is tien keer erger dan die muren die hier om heen staan.”

“Een leven lang gevangen zitten in je lichaam en jezelf niet begrijpen. Die gevangenis is tien keer erger dan die muren die hier om me heen staan.”

De inzichten zorgen voor een verrijking van zijn leven. Hij kan nu meer zichzelf zijn. Hij mag op een gegeven moment solliciteren naar een zelfredzaamheidsafdeling binnen de gevangenis. Hij schrijft een brief. “Het afdelingshoofd zei dat hij nog nooit zo’n brief had gehad. Ik had er vier kantjes van gemaakt: hier en daar ben ik mee bezig, een plan hoe ik naar buiten wilde gaan en dat dit dan een goede stap zou zijn. Keurig allemaal verwoord. Toen ging die middag de telefoon en kon ik meteen terecht.’

Op die afdeling kan Ko zelf met de groep koken en mogen ze zelfstandiger binnen de muren van plaats naar plaats lopen. Ook bereidt hij zich met een pastoor voor op een biecht en organiseert hij met veel moeite dat hij de eucharistie mag vieren. Het geloof betekent veel voor hem. “Ik ging me realiseren dat God niet weg was, maar dat ik van God was weggelopen.”

Te doen voordat je de gevangenis verlaat

Ko haalt in zijn tijd in de gevangenis alles eruit wat erin zit. Hij haalt certificaten voor VCA, Word, Excel, Powerpoint en begint zijn studie theologie. In de laatste fase van detentie bereidt hij zich goed voor op zijn vertrek. Zo heeft hij een bankrekeningnummer nodig als hij wil gaan studeren met een ‘leven lang leren’-krediet. “Dat was één grote ramp.” Het kost vier maanden om de bankrekening aan te vragen. De directeur weigerde zijn identiteit te bevestigen, “uit angst voor mogelijke fraude”. Zijn casemanager krijgt het uiteindelijk voor elkaar.

Als Ko alvast wil gaan solliciteren terwijl hij in detentie zit, loopt hij tegen nieuwe obstakels aan. Hij belt vanuit zijn afdeling naar een paar uitzendbureaus. “Mijn casemanager vroeg me wat ik aan het doen was. Dat had ze nog nooit gezien. Even later ontving ik een brief van de directie dat ik moest stoppen, want ze konden het niet aan. Terwijl het solliciteren nota bene in de lijst van dingen staat die je moet doen voordat je detentie verlaat. Ze zeggen wel dat ze willen dat je dat doet, maar eigenlijk kunnen ze dat helemaal niet aan.”

Uit detentie

Eenmaal buiten leert Ko dat hij nog niet zo voorbereid was op zijn nieuwe leven als hij dacht. “Ik was nog helemaal nergens. Ik moest weer mensen leren vertrouwen.” Hij leest wat er in de media was geschreven over zijn zaak, en begint zich weer slechter te voelen. Het helpt hem in die tijd dat hij nog wel forensische zorg heeft. De gespecialiseerde behandeling die hij in

Ko

detentie kreeg, wordt daarbuiten doorgezet. Daarnaast krijgt hij vanuit een programma voor ex-gedetineerden ook een woonplek. “Maar daar wil je zo snel mogelijk weer weg. Eigenlijk zit je daar nog steeds gevangen, omdat mensen dan weten dat je ex-gedetineerde bent.”

“Het heeft me wel wat tijd door geholpen. Maar niemand wist hoe het zat. Als je er over na gaat denken dan is het diep triest.”

Om in het klooster te mogen werken, start hij een procedure naar een bewijs van getoond gedrag. Dat is een vervanging voor de VOG, die hij niet kan krijgen. “Moet je kijken”. Ko loopt naar zijn slaapkamer en komt terug met twee grote mappen vol papier. Hij heeft alles bewaard over zijn rechtszaak en zijn tijd in de gevangenis. “Aanvragen, getuigschriften, alles

netjes per arbeid wat ik heb gedaan.” Hij bladert naar een stapel papier. “Dan had ik dit allemaal aangeleverd, en dan ging het uiteindelijk om dit A4tje. Maar niemand wist hoe het zat.” Ko benadrukt dat hij dingen voor elkaar heeft gekregen die anderen in detentie niet lukken. Veel aanvragen en verzoeken worden afgewezen. “Het is te zot dat er een tactiek wordt toegepast van pappen en nathouden. Na een tijdje vragen ze er niet meer om. Het heeft me toen wel wat tijd door geholpen, maar als je erover na gaat denken dan is het diep triest. Ik ben dan slim, maar er zijn zoveel jongens die zwakbegaafd zijn. De lagere school net hebben afgemaakt. Zij zijn zo afhankelijk van derden.”

Zorg en repressie

Met gemengde gevoelens kijkt Ko terug op de aansluiting tussen detentie en de forensische zorg. Het stoort hem vooral dat gedetineerden worden tegengewerkt om zelf aan te geven waar ze mee zitten en welke behandeling ze willen krijgen. Zo kunnen ze niet werken aan zichzelf. “Ze hebben eigenlijk niet de voorzieningen om te doen wat ze op papier beloven.” Hij heeft weinig hoop op verbetering, door de houding van sommige medewerkers. “Een gedeelte van het personeel was niet capabel voor de taak. Die mensen zijn daar dan ooit gekomen en blijven hangen. Sommigen lijken erop uit om hun macht te kunnen laten zien. Maar je bent geen dier dat daar opgesloten zit.”

Ko is somber over verbetering van de forensische zorg. “Ik heb niet de illusie dat het menselijker gaat worden. De maatschappelijke druk is gericht op repressie. Maar je moet niet zeggen dat het schandalig is dat iemand na tien jaar vrij is, als hij zijn straf heeft uitgezeten. Dan moet je de regels veranderen. Die mensen hebben iets fout gedaan, maar dat betekent niet dat ze altijd een klootzak blijven.”

Een nieuwe start

Ko heeft geen contact meer met vrienden van vroeger. Via de kerk heeft hij goede mensen om zich heen. En hij heeft sinds kort een nieuwe vriendin. Hij is dankbaar dat hij de kans heeft gekregen om een nieuwe start te maken. Daar kreeg hij hulp bij van een organisatie die bemiddelt in werk voor mensen met een strafblad. Hij kreeg een auto en een lening om zijn huis in te richten. Bij de begeleiding staat hij inmiddels op ‘waakvlam’. Als er iets is, bellen ze even en om de zes maanden checken ze hem sowieso. “Vroeger was ik eigenwijs, toen heb ik nooit hulp gezocht. Nu heb ik een goede band met ze. Ik kan zo bellen als er echt iets is.”

Ko ziet uit naar de toekomst. “Als ik nu naar m’n littekens van m’n zelfmoordpoging kijk, dan vier ik het leven. Kijk wat een mooie dingen ik nog mag doen.”

3 Nawoord

De gesprekken die we voerden met de zes patiënten maakten indruk. Zij legden met hun levensverhaal iets groots in onze handen. Niet alleen kregen we inzicht in hoe hun levens zijn verlopen, via delict, straf en zorg; we hoorden in elk verhaal ook terug hoe dun het lijntje is tussen het maken van goede en foute keuzes. Wat maakt dat je zelf een verkeerde afslag neemt en hoe je daar dan uiteindelijk misschien weer bovenop kan komen. En ook hoe belangrijk het is om in een omgeving te leven waarop je kunt terugvallen en die je steunt in het maken van goede keuzes. Als dat er niet is, moet je het helemaal alleen doen. De verhalen laten zien dat het niet makkelijk is om altijd de goede keuzes te blijven maken.

In dit nawoord vertellen we hoe de gesprekken tot stand zijn gekomen. Maar eerst nemen we de ruimte om als onderzoekers mee te geven wat we van deze patiënten over de forensische zorg hebben geleerd.

Wat hebben we geleerd?

Sleutelmomenten en omgeving

De mensen achter de hier uitgelichte levensverhalen hebben verschillende persoonlijkheden, achtergronden, delicten en behoeften. Wat hun verhalen bindt, is dat zij in hun leven op een punt zijn gekomen waarop zij een verkeerde afslag hebben genomen. Uit de gesprekken leerden we dat er in het leven van veel mensen momenten zijn waarop die verkeerde afslag zich aandient. Bij de ene persoon zijn dat er veel, bij de ander zijn het er maar één of twee. En hoe meer de tegenslagen zich opstapelen in iemands leven, hoe moeilijker het kan worden om nog op het rechte pad te blijven.

Of iemand daadwerkelijk de verkeerde afslag kiest, kan met veel verschillende factoren in iemands omgeving of persoon te maken hebben. Wel biedt dit inzicht perspectief: als deze mensen op die sleutelmomenten steun of hulp hadden kunnen krijgen van iemand uit hun omgeving, dan hād het anders kunnen lopen. Het blijft zo dat dat vaak niet makkelijk geweest zou zijn. Het is een illusie om te denken dat alle delicten te voorkomen zijn. Maar alle gesproken patiënten geven aan: die omgeving is zo belangrijk.

Geen traject is hetzelfde

Wat de verhalen ons ook vertelden, is dat geen weg in de forensische zorg hetzelfde is. Patiënten doorlopen trajecten die hopelijk het meest aansluiten bij hun behoefte. Soms duurt een traject maar één jaar, soms wel twintig, en soms is het nooit klaar. De één start in tbs en schaal af naar minder intensieve vormen van zorg, de ander blijkt juist meer nodig te hebben.

Als die diversiteit aan type zorg en duur in de trajecten goed aansluit bij de patiënt, lijkt dat te helpen om op eigen tempo zo ver mogelijk te komen. Wel hoorden we van alle gesproken patiënten dat juist de beginfase heel moeilijk is. Vaak bestaat er veel weerstand, eventueel opgebouwd in detentie, en moeten patiënten eerst leren de hulp te accepteren en hun patronen te doorbreken. De patiënten die wij spraken zaten vaak al meer aan het einde van het traject. Dat maakte ook dat zij vaker positief konden terugkijken op de zorg en vaak hun verhaal goed konden vertellen. Eén patiënt benadrukte dat het feit dat hij zijn verhaal nu zo aan ons kon vertellen, ook voor hemzelf bevestigde hoe goed hij bezig is.

Het verschil tussen straf en hulp

De gesproken patiënten benadrukten allemaal dat zij achteraf de forensische zorg hebben leren zien als hulp en niet als straf. In het begin was dat soms nog lastiger. Zeker voor patiënten die uit detentie kwamen, was de overgang vaak moeilijk. Veel van hen hadden daar juist geleerd zich te ‘wapenen’ en een ‘muur op te bouwen’. Als zij vervolgens in de forensische zorg komen, moeten zij eerst weer leren zich open te stellen. Dat was voor veel van hen lastig en wennen. Ook gaven meerdere patiënten aan minder goede ervaringen te hebben met de zorg die zij in detentie (vaak in de PPC) ontvingen. Die ervoeren zij soms als niet voldoende of soms als niet passend.

Het belang van therapie

Alle patiënten die we spraken gaven aan dat (verschillende vormen van) therapie erg belangrijk voor hen is geweest. Meerdere van hen kwamen uit een gesloten omgeving waarin niet of nauwelijks over problemen kon worden gepraat. Sommigen gaven aan vanuit huis normen en waarden te hebben meegekregen die hen tegenwerkten in hun leven of trauma's te hebben opgelopen die zij niet zelf kunnen verwerken. In therapie leren ze daarmee om te gaan. Daarom gaven veel patiënten ook aan het moeilijk te vinden als er te weinig therapeuten beschikbaar zijn. Sommigen ervoeren daardoor dat zij bepaalde modules moesten overslaan of moesten lang wachten op hulp. Dat zorgde in sommige gevallen voor weerstand. Daarnaast benadrukte een aantal patiënten dat zij meer moeite hadden met jonge begeleiders en behoefte hadden aan meer ervaren hulpverleners om hun verhaal aan te vertellen. Ook gaf een aantal patiënten aan soms moeilijk toegang te krijgen tot de hulp die zij zelf denken nodig te hebben, of te observeren dat dit bij anderen het geval is.

Behoeft aan zorg is niet zomaar afgelopen

We spraken twee patiënten die niet (meer) in een kliniek zaten, maar nu ambulante begeleiding kregen. Ook spraken we Daniëlle, wie op het moment geen enkele begeleiding meer krijgt. Zij benadrukten dat de overgang naar de ‘maatschappij’ voor hen zwaar was. Zo gaven ze aan zich in het begin eenzaam te voelen of moesten zij erg wennen aan de zelfstandigheid. Ze gaven aan dat het daarbij in het begin eerst een tijdje slechter met ze ging, voor ze hun leven verder konden opbouwen. Daarbij hadden ze zeker in deze beginfase een grote behoefte aan begeleiding. Goed georganiseerde door- en uitstroom (in de forensische zorg en naar andere vormen van zorg), was cruciaal voor deze patiënten.

Hoe hebben we het aangepakt?

De patiënten zijn benaderd via verschillende forensische zorgklinieken en -instellingen in het land. Vooraf gaven zij ons toestemming om hun verhaal te mogen opschrijven. Ook hebben alle patiënten het uiteindelijke verhaal gelezen en goedgekeurd. Zij hebben zelf bepaald wat zij wilden vertellen en wat niet. De verhalen zijn niet gecheckt op feitelijke juistheid. Het ging om hun eigen verhaal en ervaringen te laten doorklinken. Wij luisterden dan ook met aandacht voor alles wat zij vertelden, zonder oordeel.

We vroegen de patiënten om te beschrijven hoe hun leven er nu uitzag, anno 2020. En wat hen op deze plek heeft gebracht. Zij vertelden hoe hun jeugd is geweest, wat er gebeurde in de tijd dat zij hun delict(en) pleegden, en ook welke vorm(en) van forensische zorg zij hebben doorlopen. Tijdens het gesprek tekenden we in een grote tijdlijn de belangrijkste gebeurtenissen mee. Daarbij schreven we dan wat zij daarover vertelden. Ook vroegen we hen of ze nog tips hebben voor de overheid. Over hoe de zorg beter zou kunnen.

We spraken de patiënten op de plaats waar zij nu wonen. Dit was vaak bij hen thuis of binnen de forensische zorg of beschermd wonen. Soms was er een begeleider bij. De begeleiders hebben geen inbreng gehad in het verhaal. Zij konden soms wel ervaringen van de patiënten bevestigen of vanuit hun perspectief uitleggen. Ervaringsdeskundige Daniëlle hebben we op onze eigen onderzoekslocatie gesproken.

Dankwoord

Ons laatste woord is gericht aan Kees, Ray, Kermit, Daniëlle, Jeffrey en Ko. Bedankt dat jullie je verhaal aan ons hebben toevertrouwd. Het is niet niks: over je leven vertellen aan iemand die je helemaal niet kent. Jullie verhalen hebben indruk op ons gemaakt. Wij hopen dat jullie ervaringen beleidsmakers en politici inspireren om de juiste keuzes te maken in het verbeteren van de forensische zorg.